

FERD. ENGELMÜLLER: PRED MESTOM.

VRH TRIGLAVA.

FRANC MILČINSKI:

URA ŠT. 55.916.

Detektivska povest.

Sherlok Holmes? Ga imamo v Ljubljani! Ženij je in se piše Jakob Ciber! Sliši travo rasti, duha že danes bržole, ki se bodo jutri pražile, oči mu pa vidijo kar okolu vogala! Misliš, da ti vljudno gleda v obraz, v resnici pa spak študira tvojo pošvedrano obutalo in hkratu sklepa na praznoto tvojega žepa, ki te ovira, da ne konzultiraš čevljarja! — Ali pa se ti zdi, da sanjavo zre v megleno daljavo, v istini pa zvijačnik motri tvoj telovnik in iz peg na njem sklepa, kake vrste likerje si sinoči pil v Narodni kavarni, kdo jih je plačal, in obkorej si prišel domov! Tak je ta človek!

Dogodka z mojo uro še ne veste? Dobro, povem vam ga.

Torej — kadar je semenj, grem rad čez Vodnikov trg mimo stojnic, da vidim tuje barantače in njih čudno kramo in da slišim njih zabavno reklamo. Tako tudi zadnjič. Zašel sem pa v gnječo in ko pridem domov in hočem, kakor po navadi, naviti svojo žepno uro, — pa je ni bilo! Moje ljube stare ure, ki sva še na Dunaju študirala skupaj, to se pravi včasih skupaj, včasih pa vsak v svojem zavodu, — ni je bilo, pa ne! Kak lopov mi jo je moral izmakniti v gnječi na semnju. Mojo ljubo staro uro! Številko 55.916 je imela, na pokrovu pa sv. Jurja na konju, s sulico in z zmajem.

Upanja, da jo še kdaj vidim, nisem imel sicer nič; ker sem pa o tem Jakobu Cibru že slišal toliko in toliko hvale, sem hotel vendarle poizkusiti, in jo mahnem po kosilu k njemu v pisarno. —

Sedel je na mizi, bincal z nogama, gledal v strop in pušil cigarete.

Razložim mu svoj slučaj.

On pa sedi, binca in puši, ne reče pa ničesar.

Ko končam, ga prosim, naj mi razodene svoje mnenje.

Ciber vstane, stopi k oknu, zabobna na šipo kratek ritornel in potem izjavi, da je njegovo mnenje to, da letos nisem opravil velikonočne izpovedi.

Jaz sem seveda zijal, kaj to pomeni, on se mi je pa ljubeznivo nasmehnil in rekel: „Kajti, ako bi bili vesten izpolnjevalec verskih dolžnosti, bi se ne bili obrnili s svojo zadevo name, ampak na mojega konkurenta, sv. Antona pri frančiškanih.“

Potem sva sedela in povedal mi je svoje mnenje takole: „Podatkov nimate prav nobenih,“ je rekel, „za sum zoper kako določno osebo. V takih slučajih je izsleditev storilca mogoča le po takozvani Cibrovi teoriji, imenovani po meni, ki sem jo iznašel. Njena podstava je izkušnja, da rodé enaki činitelji v enakih okolnostih redno

enake posledke. To načelo je tako priprosto, da ga pozna in uporablja že vsak otrok. Če pade otroku novc iz rok in ga otrok ne more najti, izpusti še drugega na tla, da „gre iskat“ prvega, kakor pravijo; kamor se zakotali drugi, tam leži skoraj gotovo tudi prvi. — In pa tisto o burji in o klobukih ste gotovo tudi že slišali. Če odnese na Krasu burja popotniku klobuk, in zmedeni popotnik ni videl kam, izroči burji še svoj robec, da mu pokaže pot v kotanjo, kamor zanaša ugrabljeni zračni tok svoj plen. — Stvar je jasna, kaj ne? — Z ljudmi pa ni nič drugače! Instinkt vseh ljudi je enak, ali recimo, skoraj enak. In instinkt je močnejši od pameti! Zato ravnajo v enakih okoliščinah vsi ljudje enako, ali recimo skoraj enako! Vidite, in po tem načelu moramo iskati vašo uro in tatu.“ — Pozvonil je dvakrat. „Imam pisarja, ki je bi svoje dni zelo delaven semanji tat!“

Vstopil je ponižen, gladko obrit, že nekoliko siv možak.

„Dični gospod Perko,“ mu je rekel Ciber, „vi ste bili svoje dni takole strokovnjak. Recimo, da ste danes med poludvanajsto in dvanajsto uro dopoldne na semnju izmaknili temu gospodu uro, — kaj bi bili storili ž njo?“

„Izmaknjena stvar je nevaren tožitelj! Hitel bi jo prodat.“

Ciber je prikimal. — „Komu?“

„Komu pač! Zaradi takele ure se ne morem peljati na Reko ali v Videm, da jo spečam! — Starinarju Jurju bi jo nesel. Star lisjak je, ki vse kupi. Glavo ima plešasto, vest pa kosmato!“

„Dobro! Hvala! Pošljite mi detektiva Lončarja!“

Detektiv Lončar je prišel; bil je že kar pripravljen za odhod.

„Gospod Lončar,“ mu veli Ciber, „gospodu Koširju tukaj je bila danes tik pred opoludnem na sejmišču ukradena ura številka 55.916, na pokrovu je imela sv. Jurja na konju, s sulico in z zmajem. Tat je čisto neznan; toda po Cibrovi teoriji je pač hitel uro prodat in sicer staremu Jurju starinarju. Izsledite in zaplenite takoj uro in tatu. Nujno! Vzemite seboj Čivho in Jegliča! Čez eno uro pričakujem vašega poročila!“

Odslovil je naju oba. — Mož mi je imponiral. Ta sigurnost, ta predrznost njegovih sklepov, in vendar vse logično, pravzaprav samoobsebi umevno! — Tako se mi je zdelo, kakor da imam uro že zopet v žepu.

Po preteku ene ure se torej zopet zglašim pri Cibu. Pozval je že čakajočega detektiva v sobo, in detektiv je poročal: „Preobrnili in raz-

kopali smo tako prodajalniški kakor tudi stanovanjski prostor starega Jurja. Saj poznate njegov brlog; v četrt ure smo bili gotovi z delom! Ali o uri ni bilo sledu! Tudi starega Jurja ni bilo doma; odšel je bil baje na svoj običajni izprehod na Grad. Mi seveda za njim, a srečali smo ga, vračajočega se že po Florijanskih ulicah. Ustavili smo ga in hitro dognali, da tudi pri sebi nima ure. Bil je pa zelo razburjen in nas je primerjal s cestnimi tollovaji. Ovadbo zaradi razžaljenja straže bom še danes vložil.“

Ciber je drobno pogledal in zazvižgal. Potem pa je segel v desni žep svojega telovnika, izvadil svojo uro in jo pomolil Lončarju. „Lončar, pazite! Vi ste zdaj stari Jur, razumete, to pa je ukradena ura, ki ste jo kupili od tatu. Kupčija je bila sumljiva in zato vi, stari Jur, sami domnevate, da vas poseti policija. Treba torej skriti uro, kaj ne! V ta namen napravite svoj običajni izprehod na Grad, kaj ne! Ste me razumeli? — Idite torej in skrijte jo! Potem naju pričakujte „na utrdbah!““

Detektiv Lončar ni zinil besede. Ali obraz mu je zlezal v čudne gube, hrbet se mu je sklonil, s tresočo roko je spravil uro in z drsajočimi koraki je odšel. Zsvetilo se mi je: Posnemal je starega Jurja!!

Kar strmel sem!

Ciber je zapazil moje začudenje in se nasmehnil: „Da, moji detektivi so dobro dresirani! — Vidite, ljudje enake vnanjosti so si vobče tudi v duševnem oziru enaki. Ako upoštevajoč to važno načelo posnemate mimiko in kretnje človeka, ki ga opazujete, uganili boste tudi njegove misli in namene. — Tako bo tudi z Lončarjem. Čim se vživi v vnanjost in kretnje starega Jurja, rodile in razvijale se mu bodo vzporedno in nehote tudi misli in prevdarki starega Jurja in ravnal bo tako, kakor je ravnal v enakih okoliščinah njegov izvirnik. — Idiva!“

Šla sva počasi na Grad.

Na utrdbah je naju že čakal Lončar.

„Skrili ste uro v gozdiču, kaj ne! ga odgovori Ciber.“

„Da!“

„O tem ni bilo dvoma; drugod ni varnosti pred nepoklicanimi očmi. Toda pokažite prostor!“

Gremo v gozdič. Vodil nas pa ni detektiv, ampak Ciber sam in sicer brez obotavljanja in s presenetljivo sigurnostjo. Na južnozpadni strani gozdiča, tik ob polusuhem skrivljenem mecesnu je obstal. Pogledal je zrak, omenil, da so danes na Vrhniki baš ob štirih popoldne nastavili pivo,

ker ima vlak deset minut zamude, potem pa je malomarno vprašal: „Tukaj ste jo zakopali, ali ne?“

„Baš na njej stojite, gospod komisar!“

Jaz sem osupel seveda, on mi je pa lju-beznivo pojasnil: „Tukaj je najbolj skriti kot gozdiča, kaj ne! — a v tem kotu ima baš ta mecesen najbolj značilno in zato za spomin naj-ugodnejšo obliko. Niti stari Jur niti detektiv nista imela dosti časa za izbiranje skrivališča in nehote sta se pač morala odločiti za tisti prostor, ki ga lahko najzanesljiveje vsak čas zopet najdeta.“

Sklonil se je in izpod ruše izgrebel svojo uro. Šipa in kazalnika so bili strti, ker je bil stopil nanjo.

„Nič ne dé,“ je rekel, „dam jo popraviti in vam pošljem račun. To je postranska stvar. Po-glavitna stvar je ta: Kjer je bila ta moja ura, tam mora biti tudi vaša ura! Po načelu enakih činiteljev, enakih okolnosti in enakih posledkov, skratka po takozvani Cibrovi teoriji! Saj vam je bila moja razlaga jasna, kaj ne? — Zato me poslušajte: Okoli tega mecesna prebrskajte tla in našli boste svojo uro! Drugega vam nimam po-vedati! Uspeh mi pridite javiti zvečer ob osmih. Pričakoval vas bom v pisarni. Sedaj me kličejo drugi opravlki.“

Odšla sta.

Jaz sem ostal sam, in po pravici povedano, — groza me je bilo. Brskal sem po tleh in ko-prneče sem iskal svojo ljubo staro uro, hkratu pa sem se s trepetom bal, da me zadene kap, če jo v resnici najdem! —

Ko se je solnce pričelo nagibati k zatonu, sem se zbal, da me ne zajame mrak, in popu-stivši iskanje, sem jo popihal brez ure odtod, kakor da me pode furije, in oddahnil sem se šele, dospevši v mesto med vršičo množico.

Zvečer sem se zglasil pri Cibru, kakor mi je bil naročil. Lotevali so se me rahli dvomi, ali Cibrova absolutna sigurnost jih je zopet do-cela prepodila.

„Ura mora biti tam,“ je rekel, „ali je pa Ci-brova teorija napačna. To je pa izključeno! — Nadaljujte jutri delo in vzemite seboj motiko! Saj vreme ostane lepo,“ je pripomnil, ozrši se skozi okno na razsvetljeni trg; „to sklepam iz okolnosti, da gre profesor Pika z dežnikom.“ —

Storil sem, kakor mi je velel, in prekopal sem drugi dan ves južnozapadni del gozda. Ne morem reči, da nisem imel čisto nič uspeha, kajti našel sem rudečo nogavično zavezo, par lasnih igel, ženski glavnik, nekaj železnih gum-

bov, star krajcar, peto in ubito steklenico. Le o uri ni bilo prav nič sledu. Odkritosrčno pove-dano, pričel sem zopet dvomiti.

Bil sem nekoliko potr, ko sem Cibru po-ročal o stvari. Moja malodušnost ga je raz-vnela.

„Cibrova metoda ne vara!“ je rekel. „Po-logiki dejstva ne more biti vaša ura drugod, nego je bila moja. Verjemite mi to! — Sicer pa, je nadaljeval bolj hladno, „da vas pomirim, dam vašo uro lahko tudi v liste. Remontvarka št. 55.916, s sv. Jurjem na pokrovu, na konju, s sulico in z zmajem. — Ali moj svet je, iščite jo tam, kjer je bila moja ura! Na svidenje čez dva dni!“

Moje razkopavanje ni ostalo neopaženo. Mestni čuvaj na Gradu me je opazoval iz za-sede; prežal je pač, kdaj dvignem zaklad, potem bi bil planil name in mi ga v imenu postave zaplenil. Ker se pa njegov sladki up ni maral uresničiti, naveličal se je prežanja in mi kratko-malo prepovedal nadaljnje delo. Izkušal sem ga pomiriti, češ, da kopljem le polže, ali on je trdil, da tega ne smem brez lovskega lista, in grozil mi je, da me ovadi zaradi lovske tatvine.

Odnehati pa nisem maral. Sedaj se mi ni šlo več samo za mojo uro, ampak tudi za Ci-brovo teorijo, ali obvelja ali ne, in zato sem hotel do pičice izpolniti Cibrove ukrepe.

Izposloval sem si torej nemudoma pri ru-darskem uradu rudosledno pravico, da sem jo pomolil mestnemu čuvaju pod nos, in potem sem neoviran končal svoje temeljito razkopa-vanje.

Ure ni bilo! Tudi ne upanja, da jo sploh še kdaj vidim! Pač pa sem si pridobil svoje mnenje o Cibrovi teoriji. —

Tem uspehom primerno razpoložen sem se zglasil zopet pri Cibru.

Ciber je z mojega obraza takoj razbral po-ložaj. Postal je nervozen. Nič me ni prašal, nič me ni poslušal, ampak kar kratko se je opravičil, da danes nima časa, in jutri ga tudi ne bo imel in takisto ne ves bodoči teden. Izvadil je iz žepa uro in mi dal znamenje za odhod, rekoč: „Šest je, mudí se mi.“

Mene je pa isti hip streslo po vsem životu kakor električni tok. „Dovolite, da pogledam to uro!“ sem vzkliknil in nedostajalo mi je sape.

Ciber mi osupel da uro v tresočo roko.

Sv. Jurij na konju s sulico in z zmajem! Odprem pokrov: Št. 55.916!! — „To je moja ura! Gospod komisar, kje ste jo dobili?“ — Sedel sem, nogi me nista več držali!

„Vaša ura? Ali je mogoče! Št. 55.916... Sv. Jurij na konju s sulico in z zmajem... Res je! Glejte, glejte! Tri dni jo že nosim v žepu! Svojo sem dal popraviti, saj veste, in sem si za ta čas izposodil tole iz tega predala tukaj, kjer hranimo najdene in policiji izročene stvari! Torej tu je vaša ura!!“ ...

Stopal je po sobi od duri do oken in nazaj in stresal glavo.

Potem je postal in rekel: „Vidite, moja metoda se je le zopet obnesla! Kako sem vam rekel: Kjer je bila moja ura, tam se znajde tudi vaša! — Vidite, in tako se je zgodilo!“

Sherlok Holmes!

IVAN TIŠOV: ALEGORIJA „BOGOČASTJE“.

HANS UNGNAD BARON SOVNEŠKI,

USTANOVITELJ SLOVENSKO-HRVAŠKEGA BIBLIŠKEGA ZAVODA.

Hans Ungnad, tretji tega imena v vrsti Sovneških baronov, se je rodil leta 1493. Bil je vnuk onega Krištofa Ungnada, ki se je štel na dvoru cesarja Friderika III. med najplivnejše može in ki je bil leta 1463 s svojim bratom Jurjem povzdignjen za zastavnika ali praporščaka svetega rimskega cesarstva in dednih dežel. Že v zgodnji mladosti je prišel Hans III. na dvor cesarja Maksimilijana I., kjer se je izobrazil ne le za viteza,

ampak tudi za vojnika. Po cesarjevi smrti se je vrnil na Kranjsko, v svojo rodno deželo; ugledal je namreč — kakor je videti — luč sveta na kakem, v kranjski deželi ležečem posestvu svoje rodovine. To se da sklepati iz njegovih lastnih izjav, ko pravi, da je „ein armer Krainer, ein treuer und gueter Chrainer.“ Da bi obračali te besede samo na deželno stanovstvo, to ne gre prav, kajti gospodje Ungnadi so se šteli ne le med stanove kranjske, ampak tudi

med štajerske in koroške. Koroški stanovi so ga tudi izvolili v deželno svetovalstvo ter so ga imenovali poleg Ivana Silberberškega za svojega odposlanca v ono odposlanstvo, ki so ga vsled sklepov generalnega deželnega zbora, zbranega v Bruku na Muri, nameravali od vseh avstrijskih dežel odposlati na španski kraljevi dvor. Ungnad je na tem potovanju kakor Trojan Turjaški (ki

zemesko, kjer so imeli cesarjevi vnuki svoj dvor. Tukaj na dvoru je opravljal od svojih prednikov podedovano službo mizoravnatelja ali miznika. 29. februarja 1522 je povzdignil cesar Karol V. njega in njegove brate v cesarsko in dednodeželsko baronstvo z naslovom baron Sovneški. Potem je spremljal nadvojvodo Ferdinanda na njegovem potovanju skozi Nemčijo v nadaniško Avstrijo in na Štajersko. Kmalu potem, ko je bil nadvojvoda Ferdinand uravnal svoje dvorovanje, je bil Ungnad v plačilo za usluge imenovan za najvišjega miznika in je to službo opravljal tudi leta 1546 na državnem zboru v Reznu pri sijajni pojedini, ki jo je s svojim bratom vred priredil cesar Karol V. zbranim knezom.

Kmalu potem, ko je bil dospel Ungnad na dvoru do uglednega dostojanstva, je prišlo njegovo ime tudi v politični zgodovini na površje. Imenovan je bil za glavarja in vicedoma v Celju in kot tak si je položil temelj za poznejšo mogočnost in bogatstvo. Že leta 1525 je mogel pomagati komori deželnega kneza, ki se je nahajala v hudi stiski — in zato mu je bilo zakupoma ali najemoma prepuščeno gospostvo Krško in Svibensko in so mu bili v zastavo prisojeni gradovi Varaždin, Medved, Rohanice in Sakovice.

Tako je postal neposredni sosed Turkov, zoper katere je bil potem delaven v obrambo Ogrske in nižje-avstrijskih dežel celih trideset let. Kljub maloštevilnim uspehom, ki jih je mogel v tem boju pokazati, vendar ni nikdar izgubil zaupanja dežel in svojega kraljevega gospoda. Od štajerskih stanov leta 1528 kralju Ferdinandu na prvem mestu predlagan kot vojni svetovalec, je dobil od njega poverjeno nalogo, da prisili zagrebškega škofa Simona Erdödyja, ki je bil pristaš Turkom prijaznega protikralja Ivana Zápolye, zopet k pokorščini; to se je Ungnadu leta 1529 tudi posrečilo. V prvih dneh junija leta 1530 je bil Ungnad imenovan za deželnega glavarja Štajerske; spretno je znal to službo opravljati na korist deželnega kneza in deželnih stanov. Ni ga skoraj bilo na Štajerskem deželnega zbora, da ne bi bil Ungnad kolikor možno utemeljeval predlogov vlade. Stare krivice je izkušal spraviti v pozabo in vzbuditi novih nadej; s tem pa je dosegel,

je bil odposlanec in zastopnik kranjskih stanov) zbolel v Napolju; in ta bolezen ju je zadržala, da se nista mogla z dotedanjimi popotnimi tovariši vred vkrcati na Španjko. Ko sta se ozdravila, napotila sta se tudi onadva čez morje ter dospela v Španijo, predno je še bil cesar Karol V. sprejel poslanstvo avstrijskih dednih dežel. Med pogajanja na Španskem se je Ungnad pridružil mirovni stranki, ki jo je zastopal Žiga Herberstein, toda bil je zelo nezadovoljen, ko je izvedel, da je baje Herberstein stari regiment pred cesarjem Karolom V. kar naravnost hvalil. Vrnivši se v domovino, je opravil Ungnad nekaj konj ter odrinil kot pokoren služabnik na Nizo-

je bil odposlanec in zastopnik kranjskih stanov) zbolel v Napolju; in ta bolezen ju je zadržala, da se nista mogla z dotedanjimi popotnimi tovariši vred vkrcati na Španjko. Ko sta se ozdravila, napotila sta se tudi onadva čez morje ter dospela v Španijo, predno je še bil cesar Karol V. sprejel poslanstvo avstrijskih dednih dežel. Med pogajanja na Španskem se je Ungnad pridružil mirovni stranki, ki jo je zastopal Žiga Herberstein, toda bil je zelo nezadovoljen, ko je izvedel, da je baje Herberstein stari regiment pred cesarjem Karolom V. kar naravnost hvalil. Vrnivši se v domovino, je opravil Ungnad nekaj konj ter odrinil kot pokoren služabnik na Nizo-

da so stanovi vladi navadno privolili vse, zaradi česar jih je bila sklicala, namreč denarja in čet za boj zoper Zápolyo in zoper Turke.

Če se je sešel zbor deželnih odbornikov, tedaj se ga je Ungnad vselej udeležil in kot besednik odposlancev iz avstrijskih alpskih dežel je slikal na državnih zborih v Avgsburgu (1527 in 1530), v Reznu (1541) in zopet v Avgsburgu (1548) zbranim nemškimi knezom velikost nevarnosti, ki preti od vzhoda ne le njegovi domovini, ampak tudi Nemčiji. Družinske zadeve zapostavivši, je skrbel za varnost dežele, dobavljal je smodnika in svinca in oblegovalnih strelil, najemal je oglednikov in poizvedovalcev, ustanavljal hranišča za živila, razglašal naročila za opozorilne strele in kresove, pregledoval čete, če so vse v redu, skrbel, da se po dolinah napravijo zaseke, skupljal je lahko konjico za štajersko krdelo na Hrvaškem in v slovenski krajini ter izvrševal poveljstvo nad štajerskimi četami in nad četami vseh nižjeavstrijskih dežel. Ako so državna sredstva pošla, tedaj je pomagal s svojimi.

Kadar se je vojna za nekaj časa pomirila, tedaj ga je že čakala kot deželnega glavarja cela vrsta ne vselej lahko izvršljivih nalog. Tu so se sprli člani stanovstva, in Ungnad naj jim pravdo razsodi; tam se kažejo zapreke pri iztirjavanju davkov; tuptam postanejo odpuščeni vojaški najemniki deželi nadležni (prava podeželna nadloga!) in na vseh krajih se gibljejo verski odcepljenci in prekrščevalci, ki jih treba po ukazu cesarskih patentov preganjati in odstranjevati, ali pa loviti in zapirati.

Komaj je zadostil vsem tem zahtevam, že se začne gibanje in vrenje v Radgonski okolici. Habsburžanom prijazni plemenitaši ogrski poljubno odvajajo Muro v nove vodotoče in na milje daleč odkrajajo obsežne pokrajine štajerske zemlji; vsa nasprotna podjetja in uravnavanja od štajerske strani odbijajo z oboroženo silo in vkljub vsem obravnavam in narokom, vkljub vsem spisom in odpisom ne pridejo do nobenega cilja.

Najvažnejši dogodek v Ungnadovem življenju, katerega se je še kot starček spominjal s

samozavestjo in zadovoljstvom, pada v leto 1532. Osmanska nevarnost je zopet pretela pòdanški Avstriji in Štajerski. Res da se je moč turške glavne vojske ob hrabri branitvi Kiseka zlomila, toda Turki (16.000 izbranih mož pod vodstvom Kasim-bega in Ferif-paše) so bili pustošeč in požigajoč prodrli do Aniže, so jo prekoračili in pretili Lincu, kjer je bival kralj Ferdinand I. sè svojo družino. Tedaj je prišel kot rešitelj v stiski štajerski deželni glavar Ungnad z bojevniki iz alpskih dežel. Pri Glinku je razpršil oddelek Turkov ter pustivši svojo konjico v Ebersbergu, je hitel v Linec, kjer ga je kralj sprejel zelo milostno.

Samo en dan je ostal v Lincu, kajti po Sulejmanovem odhodu od Kiseka se je bilo bati, da vdere na Štajersko. Kraljevi vojskovodja Kacijanar je zahteval kar najhitrejšo pomoč Ungnadovo ter mu je poveril brambo Gradca. Ko je bilo naposled dospelo tudi počasno cesarsko vojstvo, je ukazal Ferdinand Ungnadu, kateremu je za zvesto službo obljubil najsijajnejše plačilo, naj se s svojimi vojaki kolikor mogoče požuri, da dospe o pravem času v Gradec. S forsiranimi marši je izkušal Ungnad doseči glavno mesto štajerske; 14. septembra je naposled prišel pred Gradec; toda Sulejman se je bil, od graških meščanov neljubeznivo pozdravljen, že pomaknil na lipniško ravan. Ungnad je pa sedaj imel premagati drugega sovražnika. Njegove čete so bile namreč postale nezadovoljne zaradi zaostanka plače. Ungnad je založil deželnega kneza komori iz svojega nekaj tisoč goldinarjev, da se vojaki izplačajo, ter je dosegel s tem, da se čete niso razkropile, ampak so mu sledile na sever v dnevnih in ponočnih marših. Kasim-beg jo je namreč udaril od Aniže proti vzhodu, prodril skozi zaseke v Dunajskem lesu ter se je bližal planjavi pred Dunajskim Novim mestom. Tam so čakali nanj cesarska vojska, Kacijanar in Ungnad. Prve trume Turkov so bile uničene od cesarskih čet, zadnje čete so podlegle udarom gorjanskih korenjakov pod Ungnadom in Kacijanarjem pri Novi cerkvi (Neukirchen). V dnevih od 18. do 20. septembra 1532 je bilo palo 15.000 Turkov.

(Konec prihodnjič.)

MED PEŠCI.

Tako postanemo, nevede kdaj, izmišljene osebe iz romanov in igramo nehote vloge iz tragedij in komedij, katere smo vzeli iz življenja, tako da je vse naše življenje samo oder poluživih marionet.

In tako so nam vsi ti govoreči umetniki dali nekaj zato, da so nam tem več vzeli. A ker čutimo, da so nam vzeli nekaj slabšega, nego dali, smo jim hvaležni in jih proslavljamo.

Zato so hvaležni pa tudi ti ljudje, ki živim jaz med njimi, nam, ki smo poslani od sejalcov, da sejemo dalje, ker slutijo, da je bolje ako vzklije cvet iz trdega, klenega zrna, čeprav mora postati to zrno prej gnoj zato.

Do spoznanja vsega tega, glej, sem prišel v tem zadnjem času, in lepo je postalo moje življenje.

Zakaj postalo je kakor solnce spomladi, ki kliče kali iz zemlje in vabi iz brstja cvet . . .

Ah, in ves razgret in ves žareč, kakor solnce, je vsa moja velika, vesela moč, uprta samo v ta drobna, klenska zrnca pod seboj in ne vidi ničesar drugega več in ležeča z vso težo poželjive, iščoče ljubezni na zemlji, ne čuti niti bodečega kamnja pod seboj.

Samo v ta drobna klenska zrnca je uprta vsa moja moč, in moj pogled samo v njihova čudesa.

Zakaj tu v zrnu, v jedru je začetek vsemu življenju. A tu tudi začetek vse modrosti! Tu, tu noter je zaprta moč resnice za borne, skromne luskine; to zrno zdrobi — in zasveti se pred teboj kakor kamen, ki so ga iskali stari vedeži.

Kaj sem spoznal! Da so nas zapeljali z vso svojo modrostjo od vira modrosti za hrib in nas pustili, naj si iščemo sami poti nazaj.

Skoraj pri vsaki malenkosti spoznavam to. So stvari, ki ti zadenejo ti preprosti, samonikli ljudje pri njih na prvi pogled, kaj je pravo, ko prideš ti, navihani mislec, javalne šele po velikih okoliših do navadno tako enostavne in priproste resnice.

Da omenim na primer samo svojo afero z gospodično Ilonko, o kateri sem ti pisal tako tragična pisma, prepisaval v čudoviti potrpežljivosti celo njena od besede do besede ter preklinjal radi nje ves svet.

(Konec.)

Pa sta šli takrat z gospo Čičigojko v Trst in vse časti vredno gospo Čičigojko ustavi kar na javni cesti neka „dama“, češ, da ji je odvedla Ilonko iz njene „hiše“, dasi ji dolžuje še dvesto kron.

Opomniti moram, da spravi gospa Čičigojka, že ako gre v trg, pol svojih znatnih dragočnosti nase; misliš si torej lahko, kako se je opremila šele za nenavadni izlet v daljnji Trst. Ker jo je prišla njena stara bolezen že na poti in sem moral teči, ko se je pripeljala domov, nemudoma k njej, sem jo videl še v vsem veličanstvu in reči moram, da je bila tako našopirjena, tolsta in stroga, res podobna kaki ‚Madame‘, da, celo kaki s tremi ‚hišami‘, in ni čudno, ako jo je imela ona ženska za svojo sovrstnico.

Če bi se bil poročil, šel bi bil mesec pozneje jaz s svojo zlato Ilonko v Trst in ona ‚Madame‘ bi bila ustavila morda mene, mene učenega psihologa, kateri sem jej verjel vse in jej podtikal vse mogoče kreposti. Zakaj tudi, če sem zapisal Tebi kaj proti njej, sem storil to samo, da bi se ne zdel le preveč smešen, ako bi se slednjič izkazalo, da ima gospod Peterlin prav.

Glej, in prav je imel g. Peterlin!

Nič jej ni pomagalo, da se je vsa zavila tukaj v dostojnost, hodila celo vsak mesec k obhajilu, — tem priprostim ljudem ni mogla skriti sramotnega znaka na svojem čelu. Samo jaz bi se bil kmalu poročil z — bivšo vlačugo in se imam zahvaliti le njeni strahopetnosti, da se vendar ni upala toliko tvegati.

Res ne ‚mislijo‘ mnogo ti ljudje, ker jim misliti ni treba, zakaj vse je tako preprosto in enostavno na tem božjem svetu, da tega le naši, po tisočerihi modrijanih in prorokih razcefedrani in razmršeni možgani ne morejo pojmiti. In tako iščemo s svojimi, iz stoterih ogledalc sestavljenimi naočniki one tanke ‚rdeče niti‘, ki se vleče skozi vse, kar je, in ni čuda, če jo vidimo potem v stoterih zmedenih niticah, mesto v njeni prvotni, preprosti obliki.

To je eno zlo, da gledamo vse s takimi naočniki. Drugo pa je, da hočemo gledati vse izpod neba, mesto da bi spoznali, kje stojimo in videli pot pod seboj, čisto pred seboj.

Samo oni izvoljenci, ki jašejo res na konjih, majo pravico jahati, nam in sebi na radost in korist; vsi drugi pa, ki trpinčimo sebe in te nestvore pod seboj, bi morali spoznati smešnost in brezmiselnost svojih donkišotijad.

Zato torej sem stopil jaz v vrsto teh mož, ali kvečjemu pred to vrsto in korakam ž njimi — pešec med pešci — pogumno in vedro naprej. Zakaj naša pot gre res tja naprej, zato ker smo spoznali vse preproste zakone napredka in ne povohamo več vsakega koraka pred seboj.

Ali pravzaprav: spoznal sem jih samo jaz te zakone, ker oni so jih imeli vpisane vedno že v sebi in jih jim ni bilo treba šele prepisati v svoj sistem. Toda, ker so zato jasnejši in bolj pregledni pred menoj, sem poklican jaz, da nosim plamenico pred njimi in jim razsvetlujem pot, katera je od nekdanj njihova pot.

* * *

Zelo je naraslo to moje pismo, ampak bilo mi je na tem, da Vam pokažem jasno in ponosno, kaj se je zgodilo z menoj.

Ponosno pravim. Jutri zvečer namreč vsaj sporočiš, če še ne prečitaš, tovarišem to moje pisanje, in čudno Vam bo najbrže pri srcu.

Sami ne boste vedeli zakaj, ampak morda bi Vam bilo laže, če bi Vam pisal, da je prizadela usoda takrat, pred šestimi meseci, le pretežno rano mojemu srcu in da se ne morem najti od takrat nič več. In da sem sklonil za vselej svojo glavo in se zaklel v pozni strašni uri sam samcat kozarcu . . .

Jaz pa mislim, da je bolje tako, ko sem si našel novo, svetlo in lepo, čeprav vsakdanjo in trezno pot, bolj meni in drugim. . . .

Zakaj tako se mi zdi, da je le troje poti ljudem: navzgor k solncu za srečne izvoljence božje, tja naprej v solncu in milosti za nas pešce, in še tretja navzdol v temo, obup in pogubo za vse, ki jim Bog ni dal kril za polet navzgor in ne pameti in ponižnosti za skromno pot delavca — vsakdanjika.“

* * *

To pismo je prejel Julij Rozina, jurist v devetem letu že proti večeru. In ko ga je prečital, se je globoko zamislil. In potem je vstal in odšel poiskat tovariše.

Vzeli so pismo in ko so prišli do konca, so se globoko zamislili tudi oni.

„Tako je padel torej tudi ta!“ je zamrmral slednjič Julij Rozina sam, ker ni hotel nobeden drugi.

„Ni ga škoda: ker sicer bi ne bil padel,“ je skomiznil njegov sosed na levi.

„Prav praviš, Janez; ni ga škoda. Sicer pa je vse naravno. Za ograjo je bil šel na pašo, kakor bomo morali slednjič vsi, in zaradi dobrega zraka je hodil spat spočetka ven iz staje; zdaj pa se je privadil, in to je vse.“

„In je prišel samo še enkrat sem k plotu, stegnil vrat čez in nam povedal, še polna usta trave, nekaj resnic. Ampak zdi se mi, da se je obrnil zdaj že spet nazaj, ne da bi čakal, kaj mu odgovorimo.“

„In kaj mu hočeš odgovarjati? Ali nima on prav? On in gospod Peterlin? Glej, povem ti, da mi je težko pri srcu, še bolj težko nego nam je povedal Peter sam, da nam bo, in niti v kotičku ob ustnicah mi noče zaigrati malo nasmeha, dasi bi rad. Zakaj nič ne pomaga tajiti: sama tista Peterlinova resnica za plotom je tečna, redilna in resnična, naša pa je lažnjiva. Zato ker cvete. A vsak cvet je laž. Pride prvič malo poštenega poletnega solnca, pa vidiš, kaj je pomlad; pameten človek je niti resno ne prišteva — med letne čase.“

„In Peter pravi tudi, da bo z nami prav tako, kakor ž njim in kako nas že čaka zunaj za plotom, da nas požre, ko upognemo tilnik in pridemo po osat. Jaz mislim pa vseeno . . .“

„Nič ne misli, Janez! Na čevlje misli rajši, na dobre podplate za pešpot. Glej, zdaj misliš delati izpit; in v dveh letih najpozneje jih boš rabil!“

„V dveh letih pa vseeno še ne!“ je vzplamtel Janez in udaril po mizi. „Če že mora biti, ampak v dveh letih ne bo!“

„Bo! V dveh letih najpozneje. Nobenega ne poznam, ki bi se bil držal dlje! To ni čisto nič nenaravnega v življenju, kvečjemu v romanih. Glej, v semenišču jih izpreobrbejo že v treh mesecih. Samo zato se gre, da hočeš, kakor je hotel Peter. A če nočeš, si norec! Potem ne hodi za ograjo, ampak ostani zunaj in — stradaj! Dokler smo tu, ni nevarnosti, verjemi mi! Ampak če greš, te požre, kakor je požrlo zdaj na primer Petra, ki je bil nekoč imeniten človek.“

Molčali so dolgo časa vsi, in ko je zamrmral Julij Rozina čez nekaj časa ven iz srede svojih misli: „Morda pa je bolj tako za narod in za človeštvo in kar je temu podobnega!“ — so mu prikimali vsi in nobeden se ni nasmehnil.

Toda Julij Rozina je bil žolna in je napravil takoj nato izboren dovtip. In pri tem je spravil Petrovo pismo v svojega jopiča levi zunanji žep, v katerem je nosil že tri leta s seboj skripte profesorja Meierja.

IVAN TIŠOV: JEZUŠČEK. ŠTUDIJA ZA SLIKO „BOGOČASTJE“.

ČRNA GORA.

Zadnje tedne poroča časopisje — seveda le inozemsko — o splošni reakciji v Črni gori. Težko je kontrolirati, v koliko so te vesti pretirane, v koliko pa izmišljene. Iz dogodkov v Nikšiću soditi, je opozicija s svojim glasilom „Narodna Misao“, ki vsled razrušenja tiskarne in izgona urednika ne izhaja več, šla v svojem radikalizmu po srbskih vzorih menda nekoliko predaleč, a tudi vladni organi so nastopali, žal, preveč radikalno. Toda spravljati s temi dogodki v direktno zvezo kneza in njegovo obitelj, je prenačljeno. Knez je predober diplomat, da bi ne bil že naprej vedel, da dobi v skupščini opozicijo, a vendar je dal ustavo brez zunanjšega pritiska. Nekoliko sumljivo je le, da so se v teh tednih podeljevala tako mnogobrojna odlikovanja ter so se izvršile tolike izpremembe v vseh panogah državne uprave. To dokazuje, da je opozicija vzgojila res precej nezadovoljnih elementov, ki pa se ne obračajo proti dinastiji, temveč proti kamarili, ki je pač ne manjka na nobenem dvoru. Knez Nikola je ob prihodu na Dunaj nekemu nemškemu dopisniku izrečno izjavil, da so vse vesti o kaki revoluciji v Črni gori izmišljene. Inozemsko časopisje je tudi lojalno preklicalo take vesti, ki so jih razširili v inozemstvu posebno v Kotoru živeči Črnogorci. Le belgrajska časopisa „Štampa“ in „Dnevni list“ nista hotela prinesiti preklica, vsled česar jima je črnogorski ministrski svet prepovedal dohajanje v Črno goro. Ko bi bil knez Nikola tak tiran, kakor ga slika to časopisje in ako bi bil s svojim narodom nezadovoljen, ne bil bi pri odhodu v toplice pretekli mesec razglasil v uradnem listu: „I u ovoj prilici preporečujem zaštiti Svemogočega moj mili narod i drago otačbinu.“ Sicer pa je dovolj jasno, da o kaki revoluciji ni govora, sicer bi ne šla knez in prestolonaslednik v inozemske toplice. Knez je rekel dotičnemu dopisniku dobesedno: „Zagotoviti vam morem, da nisem imel v svoji deželi revolucije in da je revolucija pri nas tudi nekaj nemogočega. Verjeli mi pač bode, da svoj pridni in dobri narod pač natanko poznam: moji Črnogorci, ki so tako odlični patrijotje, ne revolucijonirajo. Revolucija nastane vsled nezadovoljnosti, moj narod pa nima vzroka biti nezadovoljen.“

(Dalje.)

Modremu vladarju stoji na strani kneginja Milena, vzor gospodinje in matere, ki je tudi enako dobra mati vsemu narodu, o čemer priča nežna ljubav, s kakršno govori o njej vsak Črnogorec. To se je pokazalo posebno ob zadnji bolezn kneginje. Saj pa je tudi domačinka, ki pozna težnje svojega naroda. Hči je velikega vojvode Petra Vukotića iz Čeva. Ni tedaj čudno, da so izšli iz take vzorne rodbine otroci, ki so ponos roditeljema in vsej Črni gori. Tuji vladarski dvori si štejejo v čast, da stopajo v zvezo s tako idealno, telesno in duševno zdravo dinastijo. Najstarejša hči Zorka bi bila danes srbska kraljica, da je ni pobrala v najlepših letih kruta smrt. Dve hčerki, Milena in Stana,* sta soprogi ruskih velikih knezov, bratov Petra in Nikolaja Nikolajeviča. Princezinja Jelena je italijanska kraljica, pri starših pa sta še princezini Ksenija in Vera. Prestolonaslednik Danilo je poročen s princezino Juto Meklenburško-Streliško, v katerem rodu se pretaka že slovanska, baje celo slovenska kri; princ Mirko ima za ženo hčer uglednega srbskega polkovnika Konstantinovića. Najmlajši sin Peter študira na vseučilišču v Heidelbergu.

Kaj je storil knez Nikola za kulturno in gospodarsko povzdigo svojega naroda, se v tem okvirju ne da naštet. Ozrimo se le na preteklo leto njegovega vladanja! Črni gori je dal ustavo in sicer iz lastnega nagiba, dočim so si jo morali v vseh drugih državah narodi priboriti s krvjo. Z ustavo je ustanovil obenem narodno-kulturni svet, ki obeta postati pravi preporod v gospodarskem pogledu. Že v prvem letu ima narodno-kulturni svet v svojem proračunu 102.466 K za razne gospodarske panoge. Posebno se briga knez za ljudsko prosveto ter je bilo v pretekli jeseni ustanovljenih zopet 11 državnih osnovnih šol, ravno tolikerim pa se je zagotovila državna podpora.

Največji ponos Črne gore je sploh ljudsko šolstvo. Po najnovejši statistiki ima Črna gora razun 5 razredne gimnazije, bogoslovnice, seminarja za učitelje in višje dekliške šole 100

* Princezinja Stana je bila do lanske jeseni žena vojvode Leuchtenberg-Romanovskega, nato pa se je s carjevim privoljenjem poročila s svojim svakom, velikim knezom Nikolajem Nikolajevičem.

ljudskih šol s 140 učitelji in 6000 učenci. (Letos ustanovljene še niso vračunjene.) Potemtakem pride na 82 km² in 3000 prebivalcev po ena ljudska šola. Za šolstvo je tedaj v Črni gori bolje skrbnjeno, kakor v Bosni in Hercegovini, kjer pride po ena državna ljudska šola šele na 170 km² in 5500 prebivalcev. Za malo in gmotno slabo državo Črna gora je to število šol gotovo zelo častno, posebno, ako se pomisli, da je menda razun deveterih vse šole ustanovil sedanji knez. Zaradi tega me je zabolelo v srce, ko sem lani čital v zagrebškem „Obzoru“, da so pomanjkanju šol v Črni gori kriva lenoba in turške razmere. Ne čudil bi se, ako bi kaj takega zapisalo Črnogorcem in Srbom sploh sovražno „Hrvatsko Pravo“.

Prvo šolo v Črni gori je ustanovil slavni vladika Peter leta 1833, in sicer na Cetinju; s šolo je ustanovil tudi „blagodjejnjanije“ (sirotišče), da so dobivali učenci v stamostanu pouk in hrano. Poučeval je vladar sam ter pripravljaj mladeniče za duhovski stan. Do leta 1851 je imela Črna gora to edino šolo; šele knez Danilo je ustanovil osem novih ljudskih šol. A prav napredovati je začelo šolstvo šele pod sedanjim vladarjem. Ta je ustanovil leta 1863. bogoslovnico na Cetinju, iz katere šole je izšlo ne le mnogo pravih narodnih duhovnikov, temveč tudi dobrih učiteljev. Leta 1870 je osnoval 30 ljudskih šol. Leta 1872 se je ustanovila na Cetinju prva ženska šola. — Za časa vojske s Turki 1876—1878 je bila na Cetinju šola pod imenom „Blagodjeteljni zavod“ petrograjskega slovanškega občestva (društva) za siromašne črnogorske in hercegovske otroke. Otroci so dobivali v šoli hrano, obleko, knjige in sploh vse potrebno. Leta 1878 je bilo že 33, a leta 1885 pa 46 šol. — Leta 1883 se je ustanovilo naučno ministrstvo (tedaj za 330 šol). Prvi minister je bil metropolit Visarion Ljubič, rodom Kotorčan.

Gimnazija obstoji na Cetinju že od leta 1879, višja dekliška šola („djevojački institut“) pa že celo od leta 1869.

Za ženska ročna dela se je ustanovila leta 1902 „Ženska radnička škola kneginje Jolande“ (prestolonaslednikove soproge). Leta 1903 se je ustanovil „dječji sad“ (zabavišče) in knjigoveška šola. Kmalu se ustanovi v Nišu nižja gimnazija.

V začetku so na črnogorskih ljudskih šolah poučevali večinoma Dalmatinci in Srbi iz kraljevine, pozneje pa pripravniki cetinjske bogoslovnice. Zadovoljiti pa so se morali tudi z mladeniči, ki so z dobrim uspehom dovršili ljudsko šolo. Do leta 1862 je imel nadzorstvo nad šo-

lami knez, pomagal mu je senat, pozneje pa rektor bogoslovnice. Prvi šolski nadzornik je postal leta 1862 arhimandrit Nikifor Dučić. Prvi učni načrt za ljudske šole je izdelal leta 1878 šolski nadzornik Stjepan Čuturilo, ki je izdelal tudi prvi šolski zakon.

Učiteljstvo se deli v dva razreda; v I. razredu so stalni učitelji, ki imajo izpit usposobljenosti, v II. razredu pa začasni učitelji, ki imajo le ljudsko šolo ali par razredov gimnazije. Druge vrste učiteljev pa je čimdalje manj; po novem zakonu, ki ga je napovedal knez pri otvoritvi skupščine, pa se neusposobljeni učitelji sploh odpravijo. Obenem se uredijo tudi učiteljske plače. Do leta 1897 so bile učiteljske plače po 480, 600 in 800 K s stanovanjem in kurjavo. Leta 1897 je minister vojvoda Popović uredil plače ljudskih učiteljev sledeče: I. razred 720 K in petletnice po 120 K, II. razred 648 K in petletnice po 100 K. V vseh večjih mestih pa dobivajo učitelji doklade „zaradi družabnega položaja“, tako da znaša plača do 960 K.

Leta 1905 se je v posebnem zakonu določilo, da mora biti pet oblastvenih šolskih nadzornikov. Istega leta se je tudi ustanovil naučni svet 12 članov mesto šolske komisije.

Leta 1901 se je ustanovilo „Učiteljsko udruženje“ (nekaka zaveza učiteljskih društev). Od l. 1905 izhaja strokovni pedagoški časopis „Učiteljski časopis“. (Je baje prenehal izhajati).

Skoraj povsod so dobra, higijenska šolska poslopja, pred katerimi bi se lahko marsikatera šola na Kranjskem skrila. Vse šole so tudi dobro preskrbljene z učnimi pripomočki, knjižnico in po možnosti tudi z dobro pitno vodo. Za knjižnice, stanovanje in kurjavo učiteljstvu se pobira šolnina, ki pa so je revni in stari ljudje brez otrok oproščeni. Šolski obisk je obvezen, in sicer od dopolnjenega 7. do 13. leta. Kjer ni posebnih dekliških šol, obiskujejo deklice skupno šolo le do 12. leta. — V začetku šole skliče učitelj starše v šolo, prebere jim šolske zakone ter ima primeren nagovor. Kjer je 40 otrok za šolo, da država učitelja, sicer si ga morajo občine same najeti. Telesna kazen je v splošnem v šolah prepovedana, le posebne trmoglavce se sme s šibo kaznovati. Črnogorec spoštuje učitelja ravno tako, kakor popa ter stopa odkrit v šolo, kakor v cerkev. Sploh žrtvujejo radi za šolo, kolikor le zmorejo ter se ponašajo z lepimi šolskimi poslopji.

Kakor povedano, je knez v prvi seji nove skupščine predložil naučnemu ministru nov zakonski načrt o ljudskem šolstvu. Ustanovijo se

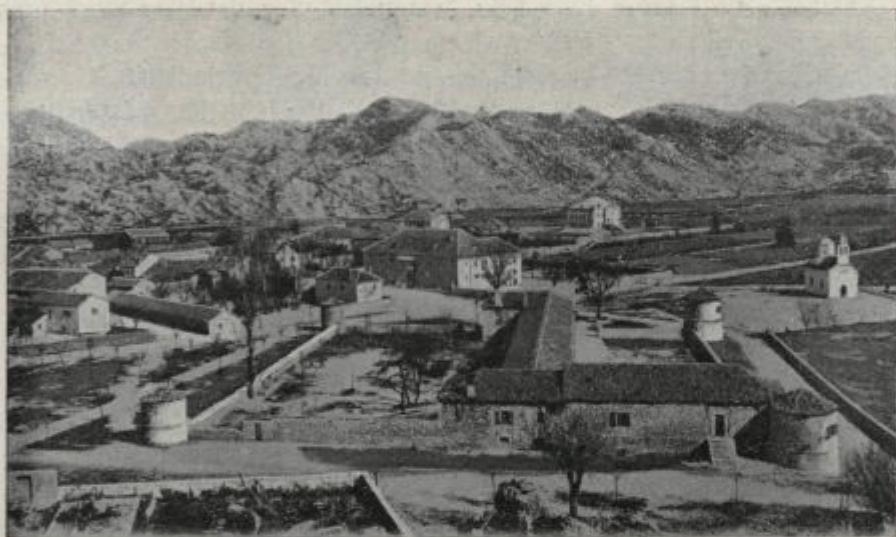
nadaljevalne in kmetijske šole, po mestih pa šole trgovsko-obrtnega značaja.

V verskem oziru je uredil sedanji knez popolno svobodo z medsebojnim spoštovanjem in strpljivostjo med različnimi verniki. Večina prebivalstva je pravoslavna. Duhovništvo je večidel samostansko. Vrhovni cerkveni poglavar je metropolit (nadškof) na Cetinju, arhimandrit (škof) pa je v Ostrogu. 15.000 mohamedanov živi največ v Podgorici, kjer je pet mošej. Sedanji mufti je Mustafa Hilmi. Katolikov je nekaj nad 5000, ki imajo svojega nadškofa v Baru. Sedanji škof je Milinović. Cerkveni ob-

redi so tudi pri katoliki slovenski. Vsi trije vrhovni cerkveni poglavarji imajo v skupščini sedeže kot virilisti.

Vrhovno sodišče je na Cetinju. Podrejenih mu je 40 sodišč. Turki imajo v verskih zadevah lastno sodišče.

Črnogorska vojska šteje blizu 30.000 oboroženih I. vrste in nad 10.000 rezerve. Razdeljena je na 8 brigad in 25 bataljonov. Artilerijska brigada šteje 15 baterij, vsaka s 4 topovi. V vojnem času lahko vzdigne do 50.000 mož, vračunši tudi starce. Na Cetinju je šola za pehotne častnike, v Nikšiću pa za artilerijske. (Konec prih.)

CETINJE.

VLADIMIR LEVSTIK:
MOLITEV.

Usmili se, Gospod, vseh revežev, ki kdaj
prisegli so ljubav in niso goljufali!
Usmili se, Gospod, njih, ki so verovali,
ko v cvet minljiv jih je zasul pohotni maj!

Usmili se, Gospod, ne kazni lilije mlade,
ki v strasti prvokrat ji cvet oblije kri!
Usmili se, Gospod, čistosti, ki ne pade,
ker grehonosnih želj z lepoto ne budi!

Usmili se, Gospod, in v paradiž nekoč
pokličī enkrat vse, z višav jim prizanesi;
le tistega, Gospod, prekolni in obesi,
ki sili v dan, ko mu ponujaš sladko noč!

PSOGLAVCI.

Zgodovinska slika. Napisal Alojzij Jirásek

Preveč se bojita! To, kar počno, je sama kmetiška objestnost. Norci! Mislijo, ker imajo na Dunaju advokata, da so pravdo že dobili!

„A če bi se vendarle spuntali?“

„Potem jih nekaj obesimo in zopet bo svet mir,“ je odgovoril Lamminger ostro in hladno. Te besede so pretrgale vsakoršen razgovor. Njegova soproga je tiho vzdihnila in pogledala hčerko, ki je sklonila glavo in zrla v tla. K sreči se je tedaj oglasil zunaj zvonec, ki je naznanjal čas večerje.

„Pojdimo!“ je rekel mirno gospod pl. Albenreuthski.

Gospa je molče stopala poleg njega, misleča na njegove zadnje besede. Za roditeljema je šla gospodična. Šlo ji je skoraj na jok in čudno, da ni od jeze zacepetala. Oče je nepopustljiv! Na Prago ni niti upanja. Zato jo čaka brezkončna vrsta brezkončnih, dolgočasnih večerov, ki jih bo prežila kakor vse in kakor današnji večer v neveseli, molčeči družbi strogega očeta.

Nenadejano pa ji je vsaj nocoj odleglo. Lamminger, ki je, ves zamišljen, pri večerji izpregovoril jedva besedo, je takoj po jedi vstal

in odšel v pisarnico. Dejal je soprogi, naj ga ne pričakujeta več, ker ima mnogo in nujnega posla ter da ostane dolgo v pisarnici. Tam je že sedel njegov uradnik ter z vnemo pisal.

Lamminger se je ustavil pri njem, mu gledal preko ramen na papir ter čital.

„Doslej dobro; — ne pozabi ničesar, — tatinskih lovcev, upornosti, neposlušnosti, predrznih besed, — opiši vse živo in če treba, še silneje, kajti kar je napisano, je zmeraj slabše, kakor je bilo v istini. Za tistega, ki tega ni videl, je treba, kakor rečeno, opisati zelo živo, — pa saj ti to znaš. In na tistega Justa ne pozabi, kakšen pravdar je in rabulist, ki izpodkopa vsak red in mir, skratka nevaren človek, in še bolj tisti Kozina s svojim predrznim govorom, ki vse podpihuje in hujska k puntu.“

„To že imam, milostljivi —“

„A tisto lipo tudi?“

„Da, milostljivi gospod.“

„In to, kar so naznanili danes iz Kota?“

„Tega še ne —“

„Torej, in prideni tja še trdoglavce iz Lhote in Tlumačovega! — Kadar boš z vsem gotov, pridi takoj k meni, da mi prečitaš! Danes mora biti vse izvršeno, jutri na vse zgodaj se odpravi

(Dalje.)

s tem Schneider v Prago. Ali si poslal po oskrbnika?"

„Na službo, milostljivi —“

„Dobro“. — Lamminget je ostavil pisarja, ki je sestavljal ostro tožbo proti Hodom, ter je odšel v svojo sobo. Korakal je semtertja ter se ustavil, kakor bi prisluškoval. Na gradu je bilo tiho, a zunaj, kjer je nastala že črna noč, je poživigoval le mrzli veter. Lamminget je zaklenil duri in stopil k steni, kjer je blizu nekega kota vtaknil ključek v komaj vidno ključavnico. Iz stene so skočile durice, kakor bi jih pahnilo pero, v votlini za njimi se je pokazalo nekaj predalčkov. Iz dveh je vzel plemič dve vrečici, polni cekinov. Nato je zopet durice naglo zaklenil, sedel za mizo in začel pisati. Tedaj je nekdo potrkal na vrata.

„Počakaj! Takoj!“ je zaklical Lamminget. Ko je dovršil pismo, je pustil v sobo svojega oskrbnika, — onega, s katerim se je bil Kozina raval pod lipo.

„Na Dunaj pojdeš“, je naznanil plemič kratko.

„Kdaj, milostljivi?"

„Nujna zadeva — jutri, na vse zgodaj. Pripravi se!“ In ne meneč se zato, da je ta novica oskrbnika nemalo presenetila, je nadaljeval: „Tu imaš denar za pot. Konja ne štedi! Na Dunaju se izpoznaš —“

„Bil sem tam pet let,“ je odgovoril oskrbnik samozavestno ter se je nasmehnil.

„To pismo poneseš dvornemu prokuratorju — in ta pisma ostali gospodi po naslovih, — a takoj, ko dosepeš na mesto! Gre tu zaradi Hodov, razumeš! Ako te bodo glede njih izpraševali, le povej, kaj imamo z njimi. In s temle pisemcem pa pojdeš k tistemu Štrausu, prokuratorju Hodov. — V tem pisemcu ni nič drugega, kakor potrdilo, da prihajaš v mojem imenu, — to mu samo pokažeš —“

„Razumem, milostljivi.“

„Ostalo treba dognati ustno in —“ tu se je Lamminget nasmehnil in je vzel vrečico cekinov v roke — „s tem to utrdiš. Prineseš mi pa pobotnico.“

„A če bi ne vzel?"

„Smatral sem te izkušenejšim.“

„Ali pa če bi hotel več?"

„To je druga stvar. Potem si izposodiš pri znancih. Na vse sem mislim . . . Torej si razumel?"

„Vse pozvem, milostljivi gospod. Informiram se —“

„Kako stoji zadeva pri dvoru, na sodišču, o tem dobim poročilo. A pri tem Štrausu povelji vsa imena. Kdo je tjakaj poslal ta kmetiška tesla, kdo daje denar, kdo je na čelu akcije. A bodi pri njem previden! To je spreten, pretkan človek! Že je dognal komisijo, da preiskuje tiste pritožbe. Imena členov komisije moram tudi zvedeti in sicer kar najpreje. Ako opraviš dobro, te poplačam lepo in izdatno. Sedaj pa se pripravi! Toda molči o svoji poti! Zarana, še v temi, odrineš, da te nihče ne vidi. Sam pridem na dvorišče. Tega Štrausa moraš pridobiti, naj velja karkoli! Toda sedi in zapomni si pogloblitve stvari, — tu so novci, — ti so za pot, — ti za vse ostalo —“

Kmalu nato se je vrnil oskrbnik v svoje stanovanje. Ker je bil neoženjen in je stanoval sam, ni vedel nihče ničesar o njegovih pripravah. Zarana pa, še v temi, si je pripeljal sam konja, se vrgel nanj ter je odjezdil neopažen. Njegov gospod, brez alonžke vlasulje, v kosmati čepici in lahkem kožuhu, je stopil takrat za hip prav pred vrata gradu ter je nekaj časa gledal v zasneženo krajino za oskrbnikom, ki je jahal dalje. Kmalu je izginil jezdec v jutranjem somraku, v katerem je blesketalo le nekaj gasnočih zvezdic.

XIII.

Mir po hodskih vasicah, ki se ga je nadejal Lamminget, ko je sežigal njih stare majestate, se je začel polagoma rušiti. Vodna gladina, pod katetero je dremal vihar, se je krožila in valovila, Kar so sklenili zastopniki skoraj vseh hodskih vasic na tajnem nočnem sestanku v osameli koči dudaka Gregca Iskre, vse to so odobrili in sprejeli tudi v vseh ostalih vaseh, odkoder takrat niso mogli priti. Deputacija tam izvoljenih se je bila odpravila kmalu skrivaj na Dunaj pod vodstvom Justa, ki je med potjo mnogo, celo preveč pripovedoval o svojih izkušnjah, zlasti pa, kako težak je pristop na dvor, toda on s svojim poznanstvom in denarji uredi vse. Hodje so se kmalu prepričali, da je Just govoril resnico, zlasti pa glede tega, da je na Dunaju treba mnogo denarja. Tega je Just zahteval večkrat od Psutke iz Postrekova, oskrbovatelja vse svote, poverjene mu od udeležencev onega tajnega sestanka za vzdrževanje Justa in za vsakovrstne potrebščine. Beseda in zaveza hodskih mož in Gregca Iskre je držala trdno. Odposlanstvo je bilo že davno na potu, a na gradu še niso o tem niti slutili. Celó v samem hodskem okraju niso doslej ničesar vedeli o potovanju deputacije, dokler ni prišlo poročilo o njej na grad z —

Dunaja. Gospod dvorni svetnik pl. Sachsengrün, zvest pristaš gospoda Lammingerja, je namreč nemudoma poslal vest, kaj so se predrznili storiti Hodje.

Šele zdaj so tudi po vseh hodskih hišah in kočah očitno govorili o tem. Toda niso se čudili tako, kakor baron in uradniki na gradu, kaj so se upali kmetje. Povsod pa je bilo že znano, kako so na dvoru vprašali za Hode. Dasi se je spočetka pripovedovalo, da je vprašal po Hodih tisti najvišji gospod za cesarjem, se je vendarle pri večjem razširjenju vesti rodila varijanta, da je bil cesar sam, ki je menil, da imajo gotovo dobro gosposko, ker se vedejo tako tiho. Pa prodirala je tudi že novica, da niso uničeni vsi majestati, nego da so nekatere na Ujezdu rešili. Ali to so si pripovedovali le starejši možje. Kadar so govorili o tem, so se vselej ozrli, ali jih nihče ne čuje. Kje bi te rešene listine bile, o tem ni govoril nihče. Saj so se bali zanje vsi. Med temi pogovori pa se je zopet večkrat izgovarjalo ime Kozinovo, glasno ali šepetaje, a vedno tako in z zaupanjem, kakor takrat, ko je na ujezdski rihti toli smelo in zgovorno odgovarjal Lammingerju, in ko je tamkaj in na trganovskem gradu trpel za stare pravice.

Drug duh se je naselil povsod. Tudi tisti, ko so prej na žalostno novico o uničenju majestatov klonili z glavo, so zdaj pogumneje dvignili čelo; premnogi pa so se tudi spomnili velike repatice, ki je nedavno žarela na nebu več dni. —

„Kaj da bi oznanjala vselej le samo nesrečo?“ so razlagali. „Kaj bi ne mogla biti tudi dobrim znamenjem?“

Samo stari Pribek je resnobno majal z glavo in govoril: „Vsaka repatica nekaj pomenja, to je resnica. Videl sem jih že mnogo, ali vselej je bila nato vojna ali lakota ali kuga.“

Ostali pa so polni nade in z zaupanjem pozdravljali novo leto, in to tem bolj, ker je došla baš takrat z Dunaja prva vest od krajanov.

Just je pisal, in list je prišel v Domažlice na njegovega dobrega sosedu, ki je oddal pisanje Kozini. Just je poročal, da so dospeli na Dunaj zdravi, in da se je takoj pobrinil, da bi bili pripuščeni na dvor. Cesar pa ni pravkar doma, a da imajo gotovo nado, da ima sprejem pri cesarju naravnost obljubljen, in da je že našel znamenitega odvetnika, rodom Čeha, ki je rojakom, ko mu je vse razložil, rekel čisto isto, kar je rekel tudi on, Just, na tistem shodu pri Gregcu, t. j. da dobe pravdo prav gotovo, toda

to bo trajalo dalje časa, ker je zadeva že zelo stara in pa ker ima Lamminger tukaj prijatelje. Začeta pravda je bila stvar vseh Hodov, in se ni oglasil nihče proti njej; zato so povsod z živim zanimanjem in napetostjo pričakovali prve vesti o uspehih odposlanih krajanov, in zato so se tudi novice iz Justovega pisma takoj kar razletele z Ujezda po vsem hodskem kraju in povsod so jih veselo pozdravljali. Nove, še lepše nade so vzraščale povsod.

Nedolgo nato je pisal slično odvetnik Štraus, samo ne toli gostobesedno in hvastavo kakor Just, kar je posebno ugajalo Syki in staremu draženovskemu rihtarju, Krištofu Hrubemu, kateremu je bilo to pismo poslano. Hitro nato je prišel drug list z Dunaja, v katerem je Štraus poročal, kaj je že ukrenil, iznova naglašujoč, da hodske pravice niso zastarele, da niso izgubile svoje veljave, četudi je Lamminger majestate sežgal; s tem si je le škodil, ker je zlorabil svojo uradno moč okrajnega glavarja, in on, Štraus, bode to proti temu gospodu izbornu porabil.

Te vesti so se kakor strela razletele po vseh hodskih krajih, usno in v prepisih, in povsod so si jih čitali ter le od njih razpravljali. Tedaj je tudi stari Pribek že pozabil na repatico ter je začel v svojih dvomih in nezaupnosti kolebati in sicer ko je došlo z Dunaja nekaj pisem skoraj obenem. Eno pismo, Justovo, je naznanjalo, da je avdijenca že izposlovana in tudi določena, drugo odvetnikovo, polno utehe in vzpodbujajoče k vztrajnosti, tretje pa pisano s teško roko postrekovskega Psutke, ki je pripovedoval zase in svoje krajane, kako so bili v cesarskem gradu, kako so stali pred samim cesarjem, ki jih je prijazno poslušal ter jim obljubil, da dobe, kar je njih pravica. Psutka je poročal o krasoti v cesarskih sobanah, o vladarju samem, in to pripovedovanje se je skladalo z onim Justovim na tajnem sestanku in je utrdilo zaupanje v advokatskega domažliškega meščana.

Povsod se je veselo in vneto govorilo o teh zadevah, le žena onega, ki je bil med glavnimi začetniki tega boja in kateremu so bili za to povsod hvaležni, le Kozinova Hanči se je izogibala tem razgovorom. Bala se je. Tako ji je odleglo takrat, ko je odšla vojska z Ujezda in ko se je njen mož vrnil s trganovskega gradu! Tako se je veselila takrat, da nastane zdaj svet mir, da bo Jan le njen in svojih otrok! O, zdaj je razumela, zakaj je v poslednji dobi tako pogosto in večinoma o mraku in zvečer odhajal z doma, zakaj se je zdaj tako pogosto razgovarjal s Syko in tudi je že vedela, o čem se je menil

na kotu s staro materjo in zakaj sta vselej umolknila ali začela drug razgovor, kadar je prišla ona k njima! Zbodlo jo je, ko je slišala prvič o pravdi, a še hujše jo je zadelo, da je tašča rešila nekaj teh starih pergamentov. Trdosrčna ženska, trdosrčna mati! Ne da si miru, dokler ne uniči lastnega sina! Tako je mislila Hanči najpreje. Kako more biti materi kaj družega milejše in dražje, nego njen otrok?! A čemu se ta stara ženska vtika v to, kar briga le moške! Zakaj zapeljuje svojega sina v to stvar? Kaj nima dosti tega, kar je videla na rihti, kako so tam ravnali z njim in kako so ga vrhu tega na gradu mučili? Vsaka druga bi pri Bogu in vseh svetnikih prosila svojega sina, naj to opusti in ne upropašča sebe in rodbine! A ona! —

Tako je mislila Hanči o tašči v prvem navalu, a tega mišljenja tudi pozneje ni premenila. Toda ljubezen do moža je ublažila njen gnev in premagala se je ter šla nekega dne, v nedeljo popoldne na kot k tašči, ko je vedela, da je sama doma. A s kakšnimi čustvi se je vračala od nje! Tega se ni nadejala, da dobi za vse svoje dobro mnenje tak sprejem. Kako jo je starka ostro pogledala, ko je začela Hanči na svoj mirni način govoriti o Janu, o novi nevarnosti, v katero postavlja sebe in svojo rodbino, — niti dogovoriti ni dala sinahi, ko jo je začela prositi, naj sama, ki mu je vendar mati, prigo-varja sina, ker ona zmore več, kakor njene besede.

„Meša se ti!“ je zaklicala starka. „Kaj se cmeriš že naprej? Kakor bi bila kakšna gospodična! Ti bi hotela živeti kakor golobica ter imeti Jana priklenjenega. Boga hvali, da te ima tako rad! Toda pomisli, da imaš moža, ne stare babe, in da so še druge stvari, na katere človek tudi ne sme pozabiti. Govorila si mi o materi Oh, nisem volkulja, imam tudi rada otroke in tega me ne boš učila ti. Brigam pa se za te stvari, ker bodo koristne tudi tvojim otrokom, da ne bodo imeli takega življenja, kakoršno imamo mi stari ter da jim ne bo treba plesati tako, kakor jim gospoda zapiska —“

Hanči ni vedela, kako bi prišla preko dvo-rišča domov. Jedva je prestopila prag, se ni mogla več zadrževati. Sedla je na klop ter se začela jokati. Bilo ji je žal, da jo je tašča tako zavrnila, in poleg tega toli tesno za moža. Hotela se je premagati, ko je nato prišel Jan domov ter jo je vprašal, kaj se je zgodilo, ko je videl njene zardele in objokane oči. Toda solz ni mogla zadržati. Zopet je začela jokati ter ga je prosila, naj misli nase in na otroke. Matere mu ni niti omenila. Jan jo je miril, a govoril je

vendar odločno, da kar se je zgodilo, se je prav zgodilo ter da je tega vesel.

„Začelo se je že in dobro je tako. Zdaj mi je ložje. Nič več nimam tistih čudnih misli in ljudi se ne bojim. Kakor kamen mi je to ležalo na srcu — saj veš sama. Zato ne bodi neumna! Najhujše je že minilo.“

„Oh, nesrečni meščan, ki vam je toliko natrobil!“

„Molči Hanči, ko bi niti tega Justa ne bilo, bi se jaz sam pravdal z gosposko. Saj imamo majestate —“

Hanči ni odgovorila, nego je globoko vzdihnila; nikakor ni blagoslavljala rok stare tašče, ki so rešile te majestate, in v duhu je mislila isto, kar je bila pravkar dejala na kotu: „Mati, bolje se je bati, kakor obžalovati! Da bi se le ne kesali, ko bo — prepozno!“

Mladi Kozina je bil zadovoljnejši. Mučna doba notranjih bojov in nemirov je minila. Kocka je padla. Boj se je začel, spoštovanje vseh in zaupanje stamu bila nagrada za to, kako so ga poprej gledali celo najbližnji znanci in celo sama mati. Zopet je našel svoje srce, v katerem so vladali do te dobe le žena in otroci. Bil je odločen k vsemu, da se dobojuje borba, ki se je začela s trpljenjem ter se je obrnila zdaj na dobro. Samo eno ga je težilo in ga napolnilo s skrbmi. To so bile vesti, da Postrekovci niso prišli za gonjače, kakor je velela gosposka, potem da so Hodovci odrekli priprege, ki so jih zahtevali na graščini. Pa že tudi drugje so napravili enake stvari: v Straži in v Tlumačovem niso za božič plačali dače in niso poslali mlatičev v graščinske skednje. Vedel je, da je zdaj, dokler pravda ni bila odločena, to velika hiba in orožje v rokah gosposki.

Prokurator Syka je z njim docela soglašal.

„Pravdamo se zaradi krivic, ki nam jih delajo, a bomo še kaznovani,“ je dejal rihtar, ko je z njim Kozina na rihti sedel zvečer one nedelje, ko je bila njegova Hanči pri stari tašči. Ko sta se tako razgovarjala o tem in sklepala, da je nujno opomniti in rihtarjem naročiti, naj takih stvari ne dopuščajo, je stopil v sobo Matej Pribek. Resno, strogo njegovo lice je bilo nekako razjasnjeno, v očeh se mu je svetilo, ko je sam, brez vprašanja začel:

„No, še niso izumrli vsi Hodje!“

Rihtar Syka in Kozina sta takoj razumela, kaj je s tem menil. A začel jima je pripovedovati novico, katero je prinesel iz mesta, da se je v Pocihovcih mladi Šerlovsky hudo stepel z graščinskim lovcem ter ga malone ubil.

IVAN TIŠOV: MARIJA. ŠTUDIJA ZA SLIKO „BOGOČASTJE“.

„A zakaj?“ je vprašal Syka.

„Hotel mu je vzeti puško —“

Syka je molčal ter se praskal po lasati glavi. Kozina pa je to dejanje odločno obsojal. Pribkovo lice se je pomračilo; nekaj časa je ostro gledal oba, pa izpregovoril: „Ali kaj mislita, da je imel pustiti, da mu vzamejo puško in ga nabijejo po hrbtu, ter iti šele nato k advokatu?“

„Ni imel hoditi v gozd!“

Matej je udaril s pestjo po mizi.

„Tako govoriš ti, Kozina?“

„Da, nikdo nima zdaj hoditi v gozd. To je voda na graščinski mlin. Še nismo dobili pravde. Šele kadar jo dobimo —“

„Kadar nas s cepci pobijejo. Oj, Kozina, na Dunaju nam ne bodo pomagali, samo za nos nas dobro potegnejo! To je naša pomoč!“ Matej je dvignil svojo mogočno čekano ter jo potresel v zraku. „Pred tem bi se tresli gospodje, a ne pred advokatskimi čačkami.“

„No, za to je še dovolj časa,“ je odvrnil Kozina, „in verjemi, da bi mogli ti pretepi pokaziti vse!“

Syka je prikimal ter je hotel nekaj dostaviti, ko so se pred rihto ustavile sani ter je vstopil stari rihtar Krištof Hruby z Dražinova.

„O, vi tukaj,“ je začel veselo. „A kaj se ti, Matej, tako grdo držiš in ti, Jan, čemu si rdeč kakor piruh?“

Syka mu je kratko razložil. Belolasi kmet je položil svojo roko na Pribkovo ramo in pomirjajoče dejal: „Ti si še izmed tistih starih, dobrih Hodov. Toda zdaj je drugačen čas. Čekana ne zmore vsega in morda je niti ne bo več treba.“

In segel je pod plašč ter potegnil iz njega pismo, pripovedujoč, da ga je prejel pravkar danes popoldne ter da je dal takoj zapreči, da jim prinese to novico. Pismo je bilo z Dunaja, pisal ga je Psutka iz Postrekova in pripisal je tudi Just. „Prokurator“ Syka je tlesknil s prsti, ko ga je čital. Na dvoru so uvaževali pritožbo Hodov ter je bila odrejena komisija, da preišče njihov spor z baronom Albenreuthskim. Ko je Syka čital, se je Kozina nagnil k njemu ter zardel od prijetnega iznenadenja. Stari Hruby pa je, dasi je že poznal vsebino pisma, iznova z največjo napetostjo poslušal, ko je Syka polglasno čital. Starčevo obličje se je smehljalo. Samo na Pribku ni bilo opaziti žive radosti.

„To še ni konec. Do razsodbe je še daleč,“ je dejal Pribek. „Kaj pa je to komisija?“

„Kaj je to?“ je vzkliknil živo Kozina, vstal in govoril razburjeno k Pribku. „Saj se vendar

še spominjaš na tisto perpetuum silentium, ko so ga naznanili našim očetom in dedom, da so naše pravice nič, da nimamo nobenih ter da se ne smemo niti oglasiti! Saj vendar še nisi pozabil tega, kako so se zaradi teh dveh latinskih besedic grabili za glavo, kako so tarnali, kleli, jokali in ihteli. Vprašaj svojega očeta! Če si pa že pozabil, se vendar spominjaš, kako se je Lomikar smejal, ko so cvrčali naši majestati v ognju. Mislil je, da je amen — da je konec vsega. A vendarle ni!“

„In če Bog da, tudi še ne bo!“ je pristavil belolasi rihtar z Dražinova. Pribek je molčal ter poslušal s stisnjenimi ustnicami, mračno upiraje svoj pogled na čekano, na katero je opiral svoje mišičave, težke roke. —

XIV.

Stari Krištof Hruby, nečak njegov Kozina in Syka so se iskreno veselili prvega, v resnici važnega uspeha, ki so ga dosegli v boju z Lammingerjem. Z njimi pa so se radovali po vsem Hodskem še bolj in še živeje, ko se je raznesla ta vesela novica. Vzbujala je bila že nade pred tem vest, da je cesar vprašal za Hode; ta nada je vzrastla v zaupanje, ko so došla pisma odvetnika, Justa in Psutke postrekovskega, in zdaj je bila že odrejena komisija!

Na dvoru priznavajo, da imajo pravico, da se jim je delala in se jim dela krivica, a ta komisija to potrdi, mora potrditi, kajti kar sta Lammingerja, rajni in ta sedanji, ž njimi počela, to kriči že do neba. Kar je črno, se ne more napraviti belo!

Vsi so se veselili, da se rešijo sovražne gosposke in niti slutili niso, da je trganovski graščak v tem času, ko je došla vest Krištofu Hrubemu, že nekaj dni vedel o odrejeni komisiji ter da je v tem hipu, ko se je vsa Hodska veselila, že deloval na to, da to radost uniči. Saj je bil v vsem več korakov pred svojimi kmetskimi protivniki: sam je poznal zakone, bil je bogat ter je imel znance na dvoru in pri uradništvu in lepšo zvezo z Dunajem!

Prvi uspeh je iznenadil celo prokuratorja Syko. Prav do tega hipa se je bal moči in vpliva baronovega in tega, da oni ne dosežejo prav tako ničesar, kakor niso dosegli ničesar njihovi očetje. Sedaj pa, ko je bilo gotovo, da so na dvoru postavili komisijo, da jih niso kratko zavrnil in sicer po onem nesrečnem ukazu o večnem molku, sedaj je tudi Syka upal z večjo gotovostjo. A še nekaj jim je množilo pogum. Kakor bi ne bilo več tlake, ni zdaj skoro nihče nikjer

poslušal graščinskega biriča, in oni, ki so prej le skrivaj in ponoči hodili v gozd, so zdaj lovili in gonili smelo in brez ovir. Gosposka je grozila in grozila, zahtevala globe, logarji so branili, — a kaj je bilo to v primeri s prejšnjimi časi? Če bi se bilo grešilo poprej le četrtinko vsega tega, bi se bila gosposka drugače zarepenčila in vsakomur bi se bilo godilo slabo. Videlo se je v resnici, kakor da gosposka koleba in da nekaj čuti, ker si ne upa tako kakor včasih.

Tako so mislili večinoma tudi rihtarji in se zato niso malo čudili, ko je Kozina včasih po dudaku Iskri naročil, ali kadar jim je to sam ustno rekel, naj bi povsod mirovali. Kleneški rihtar Ecl, ki so mu rekali Čverak, se mu je zasmel, a ko je tudi postrekovskega Brychto opominjal, je divji kmet srdito zakričal: „To ti je gotovo natrobil v ušesa tisti naš prokurator!“ Mislil je opreznega Syko, ki je resnobno stresal svojo lasato glavo, kadar se je ž njim Kozina razgovarjal o teh rečeh, razlagujé, da začenja gosposka v poslednji dobi nekako novo pesem, ker zahteva služeb in del, kakoršnih ni bilo na Hodskem še nikdar nikoli.

„Rečem ti, če ne pojde to tako, pa pojde drugače. Zdaj nas le zbada in izkuša, da bi bili pretepi. Toda prav zdajle moramo molčati, da nas ne bodo mogli tožiti.“

Tako je razlagal Syka, ko je stopal s Kozino po vasi. Komaj pa je izgovoril, se je ustavil in ž njim Kozina. Začula sta hrup in krik, ki se je razlegal po vasi. Ko pa sta šla dalje med ograjami, sta razumela, da je to pri Pribku, pred čegar hišo se je zbralo mnogo ljudi, velikih in malih. Predno sta dospela Hoda tja, so se naglo odprla vrata Pribkovega dvorišča in skozi nje je hitro pritekel, kakor bi bežal, trganovski berič. Takoj za njim je tekel Pribkov beli, kosmati Volk, besno lajajoč in se zaganjajoč na beriča — in med tem se je ustavil pri vratih Matej Pribek samo tako, v spodnjih hlačah in srajci, grozeč beriču z desnico, v kateri je držal svojo hrastovo čekano.

Zbrani ljudje so imeli pri tem očitno veselje nad tem graščinskim beričem, ki je prihajal v hiše kakor pav, srdito kakor poosebljena gosposka, ter je mogočno sporočal ukaze iz graščinske pisarne. V zadnjem času pa je njegova slava jako padla, — in zdaj beži kakor tat! Tudi to je bilo smešno, kako se je bežeč otepal Volka, ki je togotno režal vanj.

Samo Matej Pribek se ni smejal; ves razdražen in razsrjen je gledal molče za graščinskim slugo ter se ni brigal za okoli stoječe ljudi, niti

za hčerko, ki je pritekla za njim. Šele zdaj se je obrnil, ko sta prišla k njemu Kozina in Syka ter sta ga vprašala, kaj se je zgodilo.

„Fej ga bodi! Prišel je ukazovat kakor kak mogočen gospod! Hotel je nekak dac, ki ga nisem plačal še nikdar. Pravi, da so to našli v spisih. Toda moj oče niso plačali tega, odkar so živi, in moj ded tudi ne. To so si izmislili le zame. Morda nimajo drobiža za predpust! In če ne plačam, da bo zlo. Glej! A to še ni dovolj. Pravi, da je gospod ukazal, naj pride Manica, — slišita, tale moja hči, — na grad prest lan. Ej ti frakar! Jaz ti jo napredem! Toda niti ni izgovoril, pa jo je odkuril. Saj sta videla.“

„To so si pa res izmislili zate,“ je dejal Kozina.

„A zdaj bo vse zopet obrnil, da si beriča zapodil in nanj nahujskal svojega psa,“ je pristavil Syka.

„A kaj sem imel delati? No — že razumem. Imel sem molčati ter iti k advokatu?“ je odgovoril Pribek jezno ter gledal Kozino in Syko. Razumela sta, kam namiguje. „Mi smo to z Volkom napravili bolje,“ je pristavil posmehljivo in vsi okoli so se zasmeli.

Le Kozina in Syka se nista smejala, in Kozina je razmišljal, da je govoril njegov tovariš resnico, ko je poprej dejal, da dela vse to gosposka nalašč, samo da draži ter da bi izzvala kako vihro — —

To se je zgodilo koncem predpusta, skoraj prav pred pustnimi dnevi. Dudak, Gregec Iskra, je bil takrat malo doma. Vedno so ga klicali, naj pride igrat sem ali tja, in njegov stari slepi očka je hodil ž njim. Jedva sta izdelovala. Že več let ni bilo toli veselega predpusta. Mladina je plesala kakor divja in tudi starejši, ki se že dolgo niso lotili plesa, se zdaj niso ubranili. Saj je bilo vsem lažje, veseleje.

Gregec Iskra pa je imel še drugo veselje. Prejšnje čase, kadar je igral na dude, je pozabil na vse na svetu in upiral svoje oči le na plesalce in plesalke, razen da se je, in sicer dovolj dostikrat, obračal tudi k svojemu vrču. Sedaj pa, in naj je bilo tudi najživeje na plesu in naj so tudi mladeniči kdovekako prepevali, pritrkovali s peto ter vrtili plesalke okoli sebe in jih dvigali nad sebe, Iskra je bil takrat vendarle v mislih drugje — in sicer vedno na svoji samoti. Saj je mislil na svojo mlado ženo, ki mu je zaupala, da kmalu ne bosta več sama, ker vrana že poletuje nad njuno kočjo. Dudaček je imel ob tem neizmerno veselje. Bil je vesel, da se bliža že konec predpusta ter da preneha kmalu to pote-

panje in ponočevanje. Prav to je povedal tudi Dortki, ko je v torek popoldne vrgel na rame svoje dude ter se je odpravljaj k odhodu.

„A kaj si je zopet Brychta izmislil?“ je vprašala Dortka.

„No, Lomikar bo imel veselje“, — je odgovoril Iskra ter se je zasmel.

„Toda kaj poreko na Ujezdu?“

„Saj pridem tudi tja, a medtem to opravi oče s Kubo.“

In res je prišel Kuba Konopnikov, Gregčev izučenc, po slepega godca, da ga pelje v vas, kjer bosta skupno igrala dotlej, da se vrne Iskra s Postrekova. Dortka je ostala doma sama.

V tem času je spremljal Kozina starega strica Hrubega z Dražinova, ki se je vračal iz Domažlic ter je prišel na Ujezd.

„Ali to se mi zdi čudno, da mi niti Just, niti Štraus ničesar ne piše,“ je govoril Kozina. „Mislil sem, da pride sel, pa ni ne njega, ne pisma.“

IVAN TIŠOV: POJOČA ANGELJA. ŠTUDIJA ZA SLIKO „BOGOČASTJE“.

„Ceste so slabe in sneg povsod. Strahu še nimam. In pa — taka komisija! Ta ni tako hitro gotova! Gospodom se ne mudi.“

„Tudi jaz sem mislil tako. In še to mi je prišlo na misel, ali ni dal morda Lomikar sla zgrabiti —“

„Tega bi ne mislil.“

„Kako da ne, ko sta pa predvčerajšnjim, že ponoči, ustavila dva lopova Iskro, ko je šel iz mesta! Preiskala sta ga — imel je tolar — in tega sta mu vzela; no, iskala sta nečesa družega. Gotovo sta čakala nanj.“

Starec je zamišljen povsod glavo in dejal: „Prav govoriš, fant: Lomikar je sposoben vsega. Če nam je ukradel majestato, čemu bi ne tolovajil po cesti! Bodimo torej previdni!“

Ko je Kozina strica dospemil, se je ustavil v gostini, kjer so zveneale gosli starega Iskre in Konopikove dude. Mladi kmet je vstopil in ker ni zagledal svojega prijatelja, kakor se je nadejal, je pristopil k godcema, ki sta bila baš doigrala. Mladina, ki je hrumela okolu njih, tega skoraj ni opazila; ko pa se je Kozina naenkrat obrnil od starega dudaka ter je, pustivši poln vrč na mizi, naglo odšel, tedaj so že vpraševali, kaj se je zgodilo. Mnogi so gledali vun za njim ter pripovedovali, da ne gre domov, nego da je krenil iz vasi. Stari dudak je na njih vprašanja vedel le to, da je Kozina vprašal po njegovem sinu, in ko mu je on, slepi dudak, povedal, da je sin odšel na nujni poziv Brychta v Postrekov, kjer se menda nekaj pripravlja, tedaj je Kozina, kakor bi ga zbedel, odhitel ko veter.

Kozina je bil v resnici že izven vasi ter je z urnimi koraki hitel po razhojeni cesti. Solnce je svetilo in v njegovem sijaju se je bleščal zmrzli sneg. Tudi črni gozdi, kakor da so se otrsli svojih misli in svoje žalosti, so se veseleje modrili v jasnem vzduhu. Toda mladi kmet se ni niti oziral okoli, nego je upiral svoj bistri pogled le proti Trganovu in pa na stran proti Postrekovu. Napravil je ovinek, ker je šel okoli trgovskega gradu, čegar belo zidovje se je svetilo v polnem, hladnem svitu. Na gradu in okoli njega sta vladala globok mir in tišina, kakor bi danes ne bil pustni torek.

Kozina je hitel mimo Trganova dalje v Kleneč ter se je bližal vasi, ko so za-

zveneli prodirljivi glasovi, pa vriskanje, ukanje ter zopet bučna godba. Med hišami sela, ležečimi po dosti strmeh holmu, je zagledal množico ljudij, zlasti pa na odprtem prostoru, tam, kjer je stalo — kakor je dobro vedel — posestvo Adama Ecla, Čtveraka. Tu je bilo polno raznih ljudij, iz Kleneča in Postrekova, a tudi nekaj Dražinovcev je bilo videti. Zbrano ljudstvo je hrupno kričalo, se smejala, prepevalo ter je bilo prav pisano. Tu so bili možje v kožuhih ali v plaščih, tu sinovi v kožuščkih z našitki, žene in dekleta v dolgih rjavih kožuhih, podšitih z janječjim krznom, v krilih, na glavah z robci raznih barev, — a nad njimi vsemi so se dvigali jezdec, katere je spremljala večina zbranih v izprevodu. Ti čudni jezdec so stali v svobodnem polkrogu pred leseno hišo Ecla Čtveraka: na desnem krilu na suhi kobili star žid, grbasto sedeč in držeč mesto brzde staro uzdo, s katero je, židovsko vzkrikajoč, potezal kimajočega konja, da bi se mu ne splašil, čemur se je hodska mladina, ki se je tlačila okoli njega, glasno krohotala. Poleg njega na črnem konju je vrag grozno vrtil svoje oči in iztezal jezik, spakujé se smrti, ki je sedela v snežnobeli rjuhi poleg na belcu ter je držala v levici visokodvignjeno koso. Poleg smrti je sedel na konju jezdec, ki je bil zabaljen v slamo ter ogrnjen s prav takim ogrtačem. Tik slamnatega jezdeca se je napihoval na stasitem rjavcu tolst Bavarec v rdečem telovniku, v širokem klobuku, okrašenem s pisanimi pentljami in raznim z lišpom. Njegov krajan, enako oblečen, le še debelejši, se je s konja doli prepiral z dvema židoma, ki sta sedela prav tako na mrhah, kakor njun istoverec na desnem krilu. Pred temi jezdec je stalo v polkrogu devetero dudakov, katerim so na raznobojnih čepicah, obrobljenih s krznom, frleli trakovi, pentlje ter petelinja peresa. Jedva so prenehali, ko so na kimanje Iskre začeli iznova. To je bila nezaslišana muzika! Devetero dudakov naenkrat! Povsod so pripovedovali, da sta si to izmislila Čtverak in Brychta. Čudno, da se od teh prodirnih glasov niso tresle kočé in prav umljivo, da je poskakoval pred dudaki tudi medved iz graševine, katerega je neki sila čuden, pestro namaškaran človek držal na verigi ter vsak hip mlatil po njem.

Ta hrupna tolpa, maskare in dudaki so nekoga čakali, in uprav, ko se je Kozina že približal, je razumel, kdo je to, dasi je to slutil že preje. Tedaj so se na lesenem mostovžu, pred katerim je stala družba, odprla vrata in izstopil je, sklanjaje se, postrekovski Brychta in za njim nekaj mlajši Čtverak. Brychta je nosil v roki dolg in debel

kol, s čegar gornjega konca so viseli stari jermeni in vozlate vrvice; stopil je na odprto mesto mostovža ter je dvignil ogromni bič, opiraje se z rokama ob ograjo. Ecl Čtverak se je ustopil poleg njega ter je pomigal z roko dudakom, naj prestanejo. Zbrani so takoj utihnili; pogledi vseh so bili uprti na Brychto, ki je imel zardel obraz, na njegov bič, zlasti pa na Čtveraka, ki je resno kakor duhovnik s prižnice začel naznanjati, da je dvojna tuga zadela vse in sicer: da umira vsem dragi gospod Pust ter bo jutri pokopan; pred njim pa da je preminil grajščinski karabač, ki ga tu vidijo. Ker pa je ta karabač vse tako dolgo tešil in osrečeval, da je krščanska dolžnost vseh, spremiti ga k počitku, ki bo de — ako Bog da — večn, ter za njim jokati.

Zares, Eclu niso rekali brez povoda „Čtverak“.*) Govoril je resno ter se pri tem zmrdoval tako, da se spodaj zbrana tolpa njegovim besedam ni prenehala smejati. Sam vrag se je smejal, in na smrti je bilo videti, kako se ji od smeha trese glava, eden izmed Bavarcev pa se je od smeha kar zvijsal.

Ko se je družba nekoliko umirila, je Čtverak naznanjal dalje, da bo zdaj torej pogreb. Ker pa je bil ta karabač gosposki karabač, ga bodo pokopali na gosposkem prostoru, in s tem ga izroča njim.

Smeh, krik, vrisk je pozdravil padec ogromnega biča, ki ga je vrgel Brychta doli. Dudaki so zasvirali, medved pa je priskočil, pobral bič ter ga nesel omahujočih korakov slamnatemu jezdecu na slamnatem konju. Ljudje so se odpravljali k odhodu, maškare so obračale svoje konje, dva fanta sta privedla pred hišo dvoje krasnih rjavcev, s katerima sta na strani čakala na voditelja in povzročitelja vsega tega izprevoda, na Brychto in Ecla Čtveraka. V tem se je dvignilo novo vzklikanje. Bilo je veselo in vriskajoče ter je pozdravljalo Kozino. Ta pa se ni brigal za tak izraz prijaznosti, nego je stopal k hiši ter srečal baš Brychto in Čtveraka, ki sta se vsa razgreta krohotala. Na Brychtovem obrazu je bilo čisto razločno, zakaj je toli rdeč in čemu se mu tako sveti. Oba sta hrupno pozdravljala došlega gosta, ki se je jedva ubranil Brychtovega objema. Tam zadaj pa je ječalo devetero dud ter je hrupila na pot se odpravljajoča tolpa, ki je čakala le svojih voditeljev. Naenkrat so jo vdrli ven, a med njimi Kozina, katerega so skoraj vlekli sabo, dasi jih je izkušal ustaviti ter jim je prigovarjal z vso vnemo.

* Porednež, hudomušnež.

„Poslušajte vendar!“ je klical. „Imejte pamet!“

„Alo, le z nami!“ je kričal Brychta, ne meneč se za njegove besede.

„Za božjo voljo, v glavi se vam je zmešalo! Ali ste norci? Ostanite tu!“ je klical Kozina ostro ter je zadrževal Brychto, ki je že polagal svojo nogo v stremen.

„Pusti me, Kozina! Vidiš tja — na grad — tjale pojdemo —“

„Hajdi!“ je pristavil Čtverak ter se zasmejalo. „Hajdi k Lomikarju!“ Vsi, ki so stali okoli, so se glasno krohotali ter so vriskali.

„Za boga večnega, Ecl! To se ne sme zgoditi! — imej vsaj ti pamet, da ti ne bo žal! — ustavi jih! Ustavite se, ljudje!“ je kričal Kozina, da je bil v obraz ves zaripljen.

Prodirna godba, oglušni vzkriki treznih in opitih so zadušili njegov glas ter so zveneli daleč po čistem, hladnem vzduhu. V njem nad pestrim izprevodom, ki je krenil na pot ter vlekel sabo Kozino kakor hudournik, se je zlasti dobro razločevala smrt v beli plahti, visoko držeča uničujočo koso, ki se je bleščala v žarkih zimskega solnca.

XV.

Marija Lammingerjeva je stala v krasnem kožuščku, prevlečenem s temnozelenim baršunom, na pot pripravljena, v svoji sobi ter je upirala oči na sosednje duri, ki so se pravkar odprle. Vstopila je njena mati v dragocenem plašču iz kožuhovine.

„Torej že greino!“ je zaklicala hči.

„Še ne. Počakati morava očeta.“

Preko obraza gospodične je zletela senca.

„Kaj pojde z nama?“

„Da, tako je sporočil. Se že oblači.“

„Kako to, da se je kar naenkrat odločil, ko vendar sicer nikdar z nama —“

„Ne more pričakati oskrbnika. Menda misli, da ga sreča na poti ali pa v mestu.“

Tu je gospodična naglo obrnila glavo.

„Ali slišite, mama?“

„Dà, hrup, krik —“

„Dude — a kako strašno ječé, to je barbarska godba!“

V sobo je vstopil stari Peter, in gospodična je naglo vprašala: „Ali je že napreženo?“

„Dà, milostiva — toda — nemožno bo odpotovati — vsaj v tem hipu ne —“

Hrup se je bližal, dude so zvenele glasneje.

„To so oni, milostiva,“ je pripovedoval Peter tesnobno ter je iztegnil desnico.

„Kdo?“

„Kmetje. Od Klenča prihajajo, že oddaleč jih je bilo slišati. Seveda pri takem tuljenju! In maškare imajo grozne. Kdo ve, kaj je to, — druga leta so jezdili v sredo pokopat Pusta ter so ostajali po vseh vaseh —“

„A kam gredo?“ je vprašala baronica.

„Oh, so že tu — morda — morda — k nam,“ je odgovoril stari komorni sluga ter je bojzljivo prisluškoval.

Druge, sosednje duri so se odprle in v njih se je pojavila blede, pegasto lice Lammingerjevo. „Pojdita semkaj, tu je lepše videti.“

Stari Peter je vztrepetal, gospodična je skočila od okna, pri katerem je stala in hitro odšla v očetovo sobo. Mati je stopala za njo počasneje in ne s toliko radovednostjo. Samo stari komorni sluga je ostal v sobi; pozorno je poslušal in mrmral: „To nekaj pomeni — to nekaj pomeni!“

V sosednji sobi, v gospodarjevi spalnici sta stali pri oknu dami in za njima sam Lamminger. Gledali so napeto ven na cesto, po kateri se je bližal Brychtov in Čtverakov čudni izprevod. Spredej mladina, majhni in veliki dečki, vsi silno vriskajoči, za njimi medved s svojim vodnikom, nato maškare, vrag, smrt na konjih, za njimi jezdeca Brychta in Čtverak, kmetje, fantje, ženske, — dolga, pisana procesija.

Gospodična je na vožnjo pozabila.

„Ah, — vrag — kako je grd! In tudi smrt — ti Bavarci in židje!“ se je veselo smejala. Niti mati se ni ubranila smeha in celo Lammingerjevo lice se je razjasnilo. V očeh se mu je svetil nekaj škodoželjen, preziren nasmeh.

„To je vse na račun te pravde“, je dejal. „Kako se ti norci že naprej veselé!“

„Oče, ali vidite tistega slamnatega jezdeca!“ je zaklicala hčerka živo. „Kaj pa drži?“

„Dà, dà,“ je pristavila mati, „tudi jaz ga vidim. Kaj je to? Vsi se obračajo k gradu . . .“

Jek, vriskanje in krik je zadonel prav pred gradom, da so se malone tresla okna.

„Uh,“ je vzkliknila gospica in si hitro zakrila z rokama zardli ušesci. Mrak je pokril Lammingerjev obraz in med obočjem se mu je globila navpična zarez.

„Ali je to neotesana tolpa!“ je zagodrnjal. „Ravno pod okni — to je nalašč!“

„In ustavljajo se . . . Moj Bog, kaj li hočejo?“ je viknila gospa, upirajoč svoj pogled v svojega moža. Ta pa se za to ni brigal in kakor bi je ne slišal, je napeto gledal na zbrano tolpo, ki se je ustavila pred gradom poleg nevelikega

ribnika. Izstopila sta dva Hoda ter sta z nekaterimi težkimi udarci svojih čekan izsekala kos ledu ob bregu, kjer se je bil ustavil „slamnati“ jezdec, visoko h gradu dvigajoč veliki karabač. Ljudstvo se je vstopilo narazen, a nasproti slamnatemu jezdecu sta se postavila vrag in smrt.

„Kaj je to, prosim vas — vsi so tako nenkrat utihnili,“ je vpraševala vsa vznemirjena baronica.

Lamminger se je nasmejal s svojim ledenim, zlovestnim smehom. „Vse vam razložim, moja draga. To je karabač, kar drži oni živi snop slame, — to je, to naj bi bil menda jaz. In zato so umolknili, ker vrag ali smrt — dà, smrt — glej, kako maha z roko! — nekaj govori — in vidite — dobro ugibam — že izroča tisti karabač smrti in vragu — to sem jaz, me že imata — in jokajo se v zasmeh — in zdaj — hahaha!“

Gospa je slabotno kriknila, ko sta tam zunaj v tem hipu vrag in smrt vrgla grajščinski karabač v ribnik, da je voda visoko pljusnila. A še bolj se je prestrašila soprogovega groznega smeha. Poznala ga je preveč dobro in prestrašilo jo je tudi, ker je njegovo obličje v tem trenutku pobledelo.

Za hip je zavladala v sobi mučna tišina, od zunaj pa je zaječalo devetero dud in vrisk trume.

„So me že utopili!“ je dejal Lamminger ledeno, ne obrnivši oči od tropa. Zamolkli zvok njegovih besed je izražal notranji vihar. „Zdaj mi svirajo,“ je izpregovoril zopet, upirajoč neprestano svoje oči kakor sokol na tolpo. Soproga in hči sta gledali nanjo s tesnobo ter si nista upali niti ziniti.

„Aj, poznamo se, — Brychta — in tam Ecl — glej! — saj poznamo vse. Ali kako! Tudi Kozina! Kako pa ne! Toda vendarle sem te imel za modrejšega, — na ta način hočeš zmagati?! A dovolj je že tega, ti kmetiški hlapci! Razženite jih!“ je zakričal ter se hitro obrnil, kakor bi hotel odhiteti. Gospa pa ga je zgrabila za roko ter ga prosila, naj ostane, ker je ljudstva mnogo.

„Sam izmeček.“

„Toda razdraženi so —“

„Pijani so. S psicami jih dam razgnati —“

Tedaj je vstopil Peter, stari komorni sluga, ves prestrašen, da prosijo iz pisarne za povelje, kaj je storiti.

Lamminger se je premagal. „Sam pridem doli.“

„Že se odpravljajo na odhod,“ je naglo poročala gospodična; mati njena se je nehote odihnili.

Lamminger se je obrnil k oknu. Izprevod se je v istini hrupno odpravljajal dalje.

„Ne vračajo se. Zdaj gredó na Ujezd,“ je dejala gospa.

„Seveda, saj jih je povabil Kozina!“ je odgovoril soprog že z mirnejšim tonom, a v očeh se mu je čudno posvetilo.

Šel je nekolikokrat po sobi, stopil zopet k oknu in zrl ven. Maškarni izprevod se je že pomikal po cesti k bližnjemu Ujezdu; vzklikanje, ukanje in dude so se čule vedno zamolkleje. Da-

mama je bilo neprijetno, mučno ter bi bili najrajši odšli. Toda nista se upali Lammingerja, ki je bil še vedno obrnjen k oknu, motiti v njegovih mislih in opazovanju. Ko pa se je obrnil sam, je rekel soprogi in hčerki, na kateri je bil očitvidno pozabil, da ostane doma ter da ž njima ne odpotuje. A tudi dami po tem dogodku nista imeli veselja, peljati se v Domažlice na izprehod, saj sta se bali, da bi morda na cesti srečali razgrajajočih kmetov.

(Dalje prihodnjič.)

IVAN TIŠOV: AKT. ŠTUDIJA ANGELJA ZA SLIKO „BOGOČASTJE“.

A. KOŽELJ: NAPRAVLJANJE NEVESTE.

V POSETIH PRI GREGORČIČU.

VII. V SAMOTI.

Po tistem tridnevnem bivanju na novem Gregorčičevem domu sem se bil zagnal vnovič v šumni svet. Začetkom septembra meseca l. 1887. me je bilo zaneslo v kršno Dalmacijo, kjer sem obhodil vso morskobalo od Zadra do Makarske. Od Spljeta sem bil poletel navzgor do Knina, potem pa sem posetil še troje najznamenitejših odotnih otokov: Brač, Hvar in Vis.

Na tem svojem blizu dvome-sečnem izletu v divjeromantični dalmatinski svet sem videl mnogo krasnih krajev in zanimivih mest ter šarobojnih prizorov iz narodnega življenja tamkajšnjega prebivalstva. Prebil sem pa obenem veliko, veliko truda in pogrešal po onih, od kulturne ceste oddaljenih samotah malodane vse prometne ugodnosti. Ker v svoji moderni mehkužnosti nisem bil kos špartanskim običajem tega skromnega ljudstva glede stanovanja, jedila in pijače, sem prestradal tistih sedem tednov kakor kak zločinec, ki je bil obsojen na štiridesetdanski post s trdim ležiščem. Vrhu vseh popotnih težav in pogrešanja telesnih udobnosti pa sem si nakopal po Dalmaciji še znatno kopico potnih stroškov. V svoji slovenskolipovski mehko in ljudomilosti pač nisem mogel zmagovati skalovite neupogljivosti in neizprosno trdovratne vztrajnosti Dalmatincev, prešinjanih z grško trgovinsko lokavostjo.

O tem sem bil pisal povodom njegovega godú Simonu Gregorčiču, ki mi je odgovarjal dne 30./10. 1887. z naslednjim listom:

„Dragi Kretanov! Srčna Vam hvala za voščilo in gospe povrh pa še za ukusno darilo. Meni je to dobrodošlo, ker pri nas se kaj takega zdaj še ne dobi. *... in to se pravi*

Obžalujem, da imate pri svojem poslednjem potovanju (po Dalmaciji) gmotno škodo, zlasti ker se pri Vaših razmerah rane le počasi celijo. *... in se rane ne celijo*

Za dra. Tavčarja bilo bi mi neizmerno žal. Bog daj, da bi bil ta strah prazen!*

*) Pesnik ima tu v mislih porotno obravnavo zoper dra. Ivana Tavčarja vsled neke ovadbe pok. c. kr. sod. pristava Petroviča. Op. pisca.

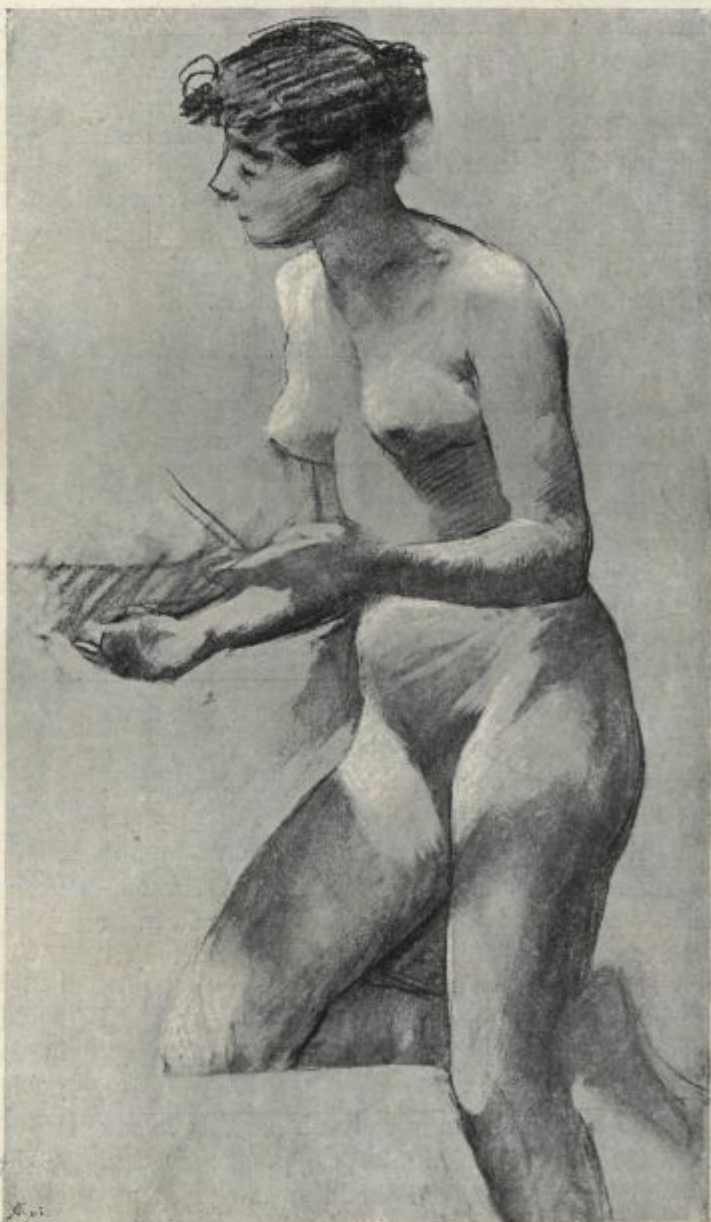
(Dalje.)

Vaše „arabeske“ vselej z veseljem berem; človek iz njih vedno kaj novega izve in da pišete lepo, to Vam priznava vsakdojt. —

Jaz imam še vedno s hišo opravka, nikoli ni konca. Ne bil bi mislil, da tako delo vzame toliko skrbi in stroškov. Tudi mi je denar od „poezij“ že ves pošel, vse sem zazidal in spet bo treba napraviti kaj dolga. Pa naj bo, da je le glavno breme odloženo! Živel bom že, četudi ne sijajno.

II. zvezek „poezij“ sem že uredil.

Srčen pozdrav Vam in dobri Vaši gospé.*

IVAN TIŠOV: AKT. ŠTUDIJA ANGELE ZA SLIKO „BOGOČASTJE“.

S svojo odpovedjo duhovniški službi si je naš pesnik res pridobil popolno osobno neodvisnost in duševno svobodo, toda obenem si je bil zaprl vir stalnih dohodkov. Od Gradiščanov je imel pač še dobiti nekoliko zaostalih zaslužkov iz prejšnjega aktivnega službovanja, ali ker jih predobrosrčni in prizanesljivi mož ni hotel tirati pred sodišče, ker ni maral izterjavati omenjenih dolgov s silo, je povsem naravno, da se je v samotni hiši na „Hribu“ začelo oglašati — nedostajanje življenskih sredstev . . .

Gregorčič mi je tožil že ob poslednjem posetu, da je imel mnogo sitnosti s trmastimi, zavratnimi svojimi župljani. Nekoč so se bili grdo sporekli ž njim zaradi nekega cerkvenega ali pokopališkega zidu ali ka-li, in takrat je bojda ponoči nekdo — ustrelil za njim . . .

Sicer pa so ga ljudje vobče imeli radi ter so ga omikani visoko spoštovali. Tudi v narodnem oziru prej mlačni in v sosednjo italijansko kulturo zaljubljeni Gradiščani so ob njegovem pastirjevanju postali bolj zavedni. Z zadoščenjem mi je pripovedoval Gregorčič, da so v poslednji dobi njegovi verniki svojim otrokom začeli izbirati domača, slovanska krstna imena. Ko jih je pri krstu namreč vprašal, na ime katerega svetnika ali svetnice da ima krstiti dete, so mu odgovarjali z nekakšnim ponosom: „Naj bo tisti Njih svetnik!“ t. j. sv. Ciril ali sv. Metod.

Svobodoljubni naš „planinski slavec“ je torej polagoma začel spoznavati, da je tista Vodnikova modrost:

„živi se brez cvenka
o petju ko ptič“

le poetična fikcija, čez katero hodi istinitost realnega življenja s kruto silo na dnevni red.

Vrhu ali menda vsled pogrešanja potrebnih živil, kakor najbrže tudi vsled prezgodnje preselitve v novozgrajeno, ne dovolj posušeno hišo je začel naš pesnik — bolehati. Ko mi je bil dne 19. novembra l. 1887. poslal „družabnino“ za „Glasbeno Matico“, „Pisateljsko“ in „Dramatično društvo“, je pripomnil na dotični nakaznici: „Bolan sem že 14. dan, vendar mi gre na bolje.“

Na obzorju razgleda v lepšo, v mirnejšo ter v varnejšo svobodno bodočnost so začeli torej Gregorčiču vstajati prvi oblaki materialnih skrbi . . .

Tu je v posvetnih zadevah nepraktičnemu ljubljencu pesniških Vil prišel na pomoč izvedeni prijatelj Ivan Hribar. Ponudil se mu je za posredovalca pri najimovitnejšem Slovencu, Josipu Gorupu na Reki zaradi izdaje II. zvezka Gregorčičevih „poezij“.

In zares se je agilnemu in spretnemu posredovalcu posrečilo, pridobiti našega Mecena za ta svoj načrt! Gospod Jos. Gorup, zdaj vitez Slavinski, je izplačal Simonu Gregorčiču za rokopis II. zvezka njegovih „poezij“ 3000. gld., vrhu tega pa je še kupil lastništvo I. zvezka njegovih že izdanih pesnij za 1500 gld.

Tu se je torej našemu pesniku odprla zopet perspektiva v jasnejšo bodočnost!

Dne 23./12. l. 1887. mi je pisal v zadevi izdaje II. zvezka svojih pesmi naslednje pismo:

„Dragi Kretanov! Srčna hvala Vam za Vašo skrb in za Vaša voščila, — enako gospé Vaši. Vračam jih Vama enako iskreno.

Kakor razvidite iz priloge, sem dobil v popravek prvo polo II. zvezka mojih „poezij“; a ne vem iz katere tiskarne. Prosim, poprašajte g. Hribarja (kateremu tudi izrecite srčna voščila moja za novo leto), on najbrže ve, kje se je pogodil g. Gorup; in potem bodite tako dobri, nesite to korekturo na pravo mesto. Pri 2. polj pa naj tiskarna zapiše na zavitek svojo firmo. Tudi blagovolite stavcu priporočiti, naj varuje kar največ mogoče, da ostane rokopis čist, ker je lastnina g. Gorupa. Zahvaljujem se Vam vnaprej za prijaznost Vašo.

Kakor vidite, so se goriški poslanci vendar oglasili proti pastirskemu listu in nasledkom istega. Kaj pa Kranjci? Saj je bil vendar tudi njih vladika pri konferenci ter je dal svoj podpis! Nadejam se, da vendar zinejo katero o tem!

Da je v Ljubljani nekam vse zbegano, vidim in obžalujem. Kam jadramo?

„Sviŕtjad“*) pa ne berem in sploh si skušam ohraniti mir, ker sem ves nervozen. Docela zdrav še nisem in mašujem samo ob nedeljah in praznikih, ker me pot do cerkve, zlasti v takih vremenih, preveč strudi. A gre mi dan na dan na bolje.

Srčen pozdrav Vam in gospé!“

Med tiskom II. zvezka njegovih poezij mi je zaradi korekture Gregorčič pisal potem še dvakrat: dne 26. in 31. decembra l. 1887. Na moje opazke glede nekih izraznih nedostatkov je bil skromni pesnik na poslednji svoji dopisnici pripomnil: „Hvaležen Vam bom, ako me na kako stvar opozorite: več oči več vidi. Srčen pozdrav!“ — Dandanes pa ne prenesejo naši pesniki nobene, še toli obzirne kritike . . .

Z novim letom 1888. se je začelo našemu pesniku obzorje zopet mračiti . . . Skrbi za življenske potrebščine so bile sicer umolknile, toda nastopili so neki strahovi duševnih muk, slutenj in domnevanj, ki so ga plašili in begali v njegovi samoti. Nastajale so namreč tuptatam neke potuhnjeno-tajinstvene govornice o pesnikovem zasebnem življenju, češ, da ni vse v redu v nrvstvenem oziru. To pritajeno šepetanje o nekih skrivnostnih dogodkih na Gregorčičevem „hribu“ je prišlo tudi meni do ušes; saj so me po ne-

* Podlistki „Slovenca“ 1887.

katerih krajih, n. pr. v Soški dolini njegovi tovariši, kar naravnost popraševali, da-li mi je kaj znano o izvoru in povodu ter o realni podlagi takih govoric . . .

Potujoč sredi marca meseca l. 1888. po Vipavski dolini navzdol, sem stopil mimogrede gori h Gregorčiču na njegov hrib. Dobil sem ga šetajočega se pred hišo. Sprejel me je vidno vzradoščen, me vedel v pritlično sobo poleg kuhinje in nalivši čaši z rujnim „rizlingom“, ki ga je bil sam prinesel iz kleti, je trčil z menoj ter vzkliknil nekako zanosno: „Bog Te živi, Vatroslave!“

Presenečen se začudim, kako da me „tika“, ko se še nisva bila pobratila.

„Med somišljeniki pač ni več treba tistih pobratimskih obredov, s kakoršnimi si vsakdanji pivci prisvajajo pravico do vzajemnega tikanja!“ je izpregovoril pesnik nekam slovesno, naglašujê sleherno besedo posebej ter je še enkrat trčil z menoj.

Bila sva tisti dan ves čas sama v oni njegovi „cameri charitatis“. Pesnik je bil nekam vznemirjen in oplašen ter se je vedel vobče nekako skrivnostno. In ko sem se nedolgo na to poslovil, me je spremil doli do razpotja, kjer mi je pošepetal na uho, da ima v hiši neko „tajnost“, ki mi jo razloži šele „čez dve leti“ . . .

Prišedši v Gorico, sem pisal Gregorčiču še isti dan obširno pismo, v katerem sem navedel svoje refleksije o čudnem njegovem vedenju ter mu obenem omenil tistih tajinstvenih govoric o njegovem privatnem življenju, ki sem jih slišal nehote tu in tam . . .

Na to sem dobil od Simona Gregorčiča z dne 29./3. 1888. v Ljubljani naslednje pismo:

„Dragi prijatelj! Veseli me priznanje Tvoje in drugih prijateljev. Izrekel sem v pesmi,*¹) kar je že dolgo v meni kipelo in si s tem olajšal srce. Nadejam se, da bode mnogemu v tolažbo in krepčalo!

Da ne bodeš skrbel zame, razložim Ti hitro tisto „tajnost“. Glede kužne bolezni, mislil sem res, da imam v hiši kozce (osepnice), — a bolezen se je izkazala pozneje kot pljučnica (Lungenentzündung). Nisem Ti hotel natančno razložiti, da bi Te ne bilo strah priti v hišo, zato sem rekel, da Ti stvar razložim šele „čez dve leti“, kar je seveda bilo rečeno hiperbolično.

To je vsa tista „tajnost“.

Glede drugega govoričenja, ki se tihoma širi od ust do ust, povem Ti, da je to meni že davno znano in tudi vem, odkod izvira. Govorico širijo ponajveč moji duhovni „bratje“. Poprej so me hoteli razupiti za nevernika ter so v ta namen mnogo streliva porabili. Ker pa me s tem niso do smrti ubili, prijeli so me pa od moralne strani.

*¹) „Prijateljem.“

Dr. K—*) izrazil se je v nekem pismu, da to je najhujše, ker vsi trde, da sem moralno v zgladen duhovnik. (List sem imel sam v rokah.) Potrebno je torej bilo, da me še s te strani ubijejo. Kakor doznam od raznih oseb, se jim to precej dobro posrečuje. „Vernikov“ dobivajo vsak dan več. Naj jih, saj je njih delo, primerno drugim, gotovo „sveto“. Meni zanje ni mari in tudi njih govorjenje me dósti ne peče: „podplat je koža čez in čez postala“. Tebi pa odkrito povem, da je to skozi in skozi podlo in zlobno obrekovanje! Basta!

Včeraj sem bil v Gorici; mislil sem, da Te še doli dobim, a menda si bil že odpotoval.

Vesele praznike Tebi in gospé!“

Dva in pol meseca nato, sredi junija l. 1888., je naposled izšel že tolikrat napovedani II. zvezek Gregorčičevih poezij.

„Slov. Narod“ je prinesel v treh podlistkih (št. 139—141. od dne 19.—21. junija l. 1888.) o teh poezijah jako laskavo oceno, kjer je pokojni Ivan Železnikar z gorečo vnemo ožigosal krivične napade na našega pesnika po milosti božji. „Ljubljanski Zvon“ pa, ki je I. zvezek Gregorčičevih pesni proslavljal kot „zlato knjigo“, je v št. 7. naznanil izid II. zvezka s — sedmimi, drobno tiskanimi vrsticami, s pristavkom: „o vsebini „Poezij“ izpregovorimo prihodnjič“.

Tisti svetonikolski „prihodnjič“ pa še do današnjega dneva ni napočil, tako da je „znani goriški slávec“ že med tem umrl.

Tolika hladnosrčnost in malomarnost ter toli nagla izprememba mišljenja in sodbe v vrstah nekdanjih njegovih literarnih „prijateljev“ in slavilcev v kratki dobi šestih let je Gregorčiča (kakor mi je sam tožil) bolela huje, negoli vsi napadi odkritih nasprotnikov — o tem priča druga kitica omenjene pesmi „Prijateljem“! Saj je še neizprosni njegov „sodnik“, dr. A. Mahnič sodil II. zvezek Gregorčičevih poezij mnogo mileje ter se je naposled poklonil velikemu njegovemu talentu.

Leto 1888. je bilo za Simona Gregorčiča vobče pravo pravcato „kritično leto“, polno bridkih prevar, nepričakovanih razočaranj in izgubonosnih nezgod . . .

Toda vseh teh udarcev pa mu ni zadala zgolj nemila roka nenaklonjene mu usode, niti so mu provzročili vsega zlega le zunanji zlohotni zavistniki, — pesnik sam v svoji planinski, najivni dobrosrčnosti in, rekel bi, v neodpustni neizvedenosti v zadevah praktičnega življenja si je bil nakopal na glavo mnogo nepotrebnih zaprek in skrbi. O tem naj priča naslednji slučaj:

*²) Ime, ki je v pismu izpisano, zamolčim, ker je dotičnik že v večnosti. Tudi mi je znan dostojanstvenik, ki je pokazal tisto K—vo pismo Gregorčiču, ker mi ga je poslednji povedal sam.

Kakšen mesec potem, ko je bil veledušni založnik njegovih poezij, Josip Gorup že izplačal Simonu Gregorčiču dogovorjeno nagrado za II. zvezek ter odkupnino njegovih rokopisov, sem bil prišel nekega dne vnovič k njemu v poset. Ko me je zagledal na vhodu v hišo, je pesnik poklical svojo kuharico ter jo vprašal: „Cilja! Ali ga vidiš? Ta-le misli, da sem zdaj poln denarja, jaz pa sem že zopet ‚suh kakor poper‘, kajneda?“ Cilja je prikimala nekam resignirano.

Na moje začudenje, kam da je dal vso tisto lepo vsoto denarja, me je poučil Gregorčič, smejoč se šegavo-porogljivo: „Poplačal sem vse svoje dolgove hkratu, tako da sem zdaj sam svoj gospodar tu na lastnem hribu! Ali ni to pametno?“

„Pametno, pametno,“ sem mu pritrdil, potem pa sem ga vprašal: „Simon! Ali si pa pri poplačilu vsega dolžnega kapitala obenem odbil tudi — obresti?“

„Kakšne obresti?“ je vzkliknil pesnik.

„No, s svojimi upniki si se vendar pogodil, da jim vrniš posojeni denar v določenih obrokih, to se pravi merkantilno, da boš svoje dolgove ‚amortizoval‘ v gotovih ‚anuitetah‘. Pri takem vračanju posojil se priračunijo dotičnim obrokom

kot ‚nametki‘ takozvane zamudne obresti.—Ko si zdaj vse tiste, na več let naprej proračunjene obroke plačal v skupni vsoti naenkrat, bi se Ti morali odračuniti v njih obsežene obresti“ . . . sem mu razkladal nekoliko obširno, na kar je Gregorčič odgovoril nevoljno: „Kaj se jaz razumem na vse tiste zvijačne Merkurjeve zanjke in mreže! Rekel sem upnikom: Seštejte mi vse, še vam dolžne obroke ter sem na to plačal ves znesek, pa Bog!“

„Oj božanstvene lahkomišljenosti pesniške!“ sem vzkliknil sarkastično. „Potem pa še tožite, da — pevcu vedno sreča laže . . .“

„In, on živi in umrje brez d'narja!“ je pristavil pesnik, češ: „do smrti bom že živel“. Tolažil se je s tem, da mu nekateri tovariši-somišljeniki, n. pr. župnik Rutar na Sv. Gori pri Gorici, dekan Vesel v Trnovem pri Ilirski Bistrici ter trnovski župnik Vrhovnik v Ljubljani odstopajo pri njih plačane maše zadušnice.

Tako je torej postala iluzorna plemenita nakana Hribar-Gorupova: preskrbeti našega revnega „kmeta-poeta“ s potrebnim živilom tri, štiri leta, dokler bi se bila našla zanj kje kakšna primerna služba.

(Dalje prihodnjič.)

KSAVER MEŠKO: ZVEČER.

I.

V tihi mir večerni se potaplja svet —
na večer nagiba čas se mojih let.

Dela poln bil dan je, ves soparen, žgoč —
trud življenje moje in nemir pekoč.

Čuj, večerni zvon vzibava svet v pokoj —
kmalu znani morda svetu mir še moj . . .

II.

Utrnila se je zvezda, padla s sinjega neba,
in vgasnila je — in črna, mrka noč krog
me sanja

Nem stojim, zamišljen v noč strmim, in
srce mi drhti;
Kam si padla, kaj vgasnila si, o zvezda
srečnih dni . . . ?

III.

Tiho, duša! — Bol prevare,
saj pozabiš vse.
Kdaj? — vprašuješ me drhteče —
Ko srce umre . . .

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Šanda Dragan: Poezije. Ljubljana 1907. Tiskal Dragotin Hribar. Str. 164. Cena knjigi: broširani 2 K 40 h, vezani 3 K, poština 20 h. Drag. Šanda je takoj prvič nastopil s celo knjigo, ki jo je razdelil v osmero poglavij: Lirski motivi. — Lujzi. — Elegije. — Epski motivi. — Idile. — Južni motivi. — Razno. Dragotin Šanda je rodom štajerski Slovenec in hoče v svojih poezijah uveljaviti tudi štajersko narečje s svojim naglasom. Predno je dal svoje pesmi v tisk, se mu je nasvetovalo, naj v formalnem in jezikovnem (tudi slovničnem) oziru izpopolni svoje pesmi. Tega ni storil. Kritiko o njegovi knjigi prinesemo v prihodnjem zvezku „Slovana“.

Burgar Anton: Simon Gregorčič. Življenjepis 1907. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani. Založil Ign. Gruntar. Str. 101. Cena knjigi: broširani 1 K 20 h, vezani 2 K. Po prijateljskih podatkih, pokojnikovih pismih in časopisnih poročilih je sestavil Burgar ta prvi popolni životopis Gregorčičev, ki bo zanimal vse ljubitelje predragega nam pesnika.

Lokar Janko: Stališče Bleiweisovih „Novic“ glede književnega zedinjenja Slovanov. V Ljubljani 1907. Natisnila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 35. Posebni odtisek iz „Izvestja c. kr. II. državne gimnazije v Ljubljani.“ 1907. Aktualna literarno-historična študija, ki nas je prav posebno razveselila, ker prinaša dokazov, da je ideja jugoslovanske književne edinosti imela v Slovencih navdušenih pristašev v Bleiweisovih časih, da je ideja zorila v dejanja ter se končno realizirala v sedanjem jezikovnem razmerju hrvatske in slovenske književnosti ter v književni zvezi obeh bratskih „Matic“. Razprava je dovolj temeljita ter zanimivo pisana.

Šorli Ivan Dr.: Pot za razpotjem. Roman. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Ljubljana, 1906. Cena vezani knjigi 3 K. Velika Šorlijeva zasluga

za slovensko slovstvo je njegovo aprioristično emancipiranje od Cankarja. Med tem, ko skoraj vsi mlajši pisatelji več ali manj posnemajo Cankarja, ima dr. Šorli svoj slog, kratek in suh, kot ga imajo francoski naturalisti od Dumasa naprej. In Šorli je gotovo učenec Francozov. Dr. Šorli bi lahko pisal anonimno, takoj bi vedeli, da je delo njegovo; njegove snovi in slog so za naše slovstvo tako markantni, da se jih spozna iz tisočerih. Njegov žaner pisateljevanja, ki sredotoči v stavku: „Le grešimo, bomo vsaj vedeli, kako lepo je vstajenje!“ ni enostransko omejen, ampak prepleten je s finimi girlandami, kot s psihologijo, z dobrim poznavanjem življenja in z ogibanjem vsake neverjetnosti. To je pa samo njegov okvir — jedro je življenjska filozofija, s katero rešuje razne probleme z večjo roko in s finim okusom. Šorlijev „fortiter pecca, crede fortius“ — crede v pomenu „vun iz blata“ — stopa v njegovem najnovejšem delu v ozadje, zakaj „Pot za razpotjem“ je socialen in verski roman. Od Nemca Bolandena in Rossegerja, ki kaj rada obdelujeta v svojih romanih versko vprašanje in do Buttijevega „Luciferja“ je dolga pot; tisoč delavcev na enakem polju je premostilo zev med njimi. Pri nas pa ni bilo treba premostiti take zevi, ni bilo treba ekstremov tehnike primerjati, zakaj Šorli je prvi, ki je zanesel v naše slovstvo „verski“ roman. Pač ga smemo imenovati prvga, ker Tavčarjevih „Mrtvih src“ ne moremo šteti v ta žaner. Sedanji politični tok je silil v to, in našel je svojega mojstra v dr. Šorliju. Kot pravi umetnik ni zanesel nikjer politične tedencijoznosti v svoj roman, samo iz kontur ozadja spoznamo, da se vrši dejanje na Gorškem. Kontrasti so fino izpeljani — župnik je nekak Anzengruberjev župnik tolerantnosti, samo da je pri dr. Šorliju filozofsko fino izdelan. Temu simpatičnemu možu, ki ve, da vera ni politika, stojita nasproti dekan in kaplan, ki sta vsekakor samo skicirana, tipa, ki sta delavca na političnem polju in ki sta istovetna s fanatiki. Sodnik je zastopnik starega liberalizma in svobodnega reakcionarstva, tudi vrlo simpatičen. V to družbo zaide Ribnik, mlad kaplan, ki naj

bi „starokopitnega“ svojega župnika izpreobrnil k politiki, kakoršno si žele od zgoraj. Nekaj časa omahuje, se vjame v sladke mreže ljubezni, spozna slednjič gnilobo družbe in surovost politične gonje ter sklone slediti vzgledu svojega župnika: „Zakaj, to sem spoznal, da oni svet ni več moj svet, in da nimam ničesa več iskati tam —“ (str. 170). Malomestna elita je polje Kostanjevčevo, a Šorli ga je prekosil, — in takrat, ko se vzbudi v zapeljanem Ribniku ljubezen do sodnice, ki je krasno risana Putifarka, vemo tudi, da ne piše Šorli tako kot drugi srednji talentje, — Šorli piše kot mož, ki slika življenje brez realiziranja. Tako markantno je 11. poglavje, tako fino, da misli bralec, da je živi sam v enakem trenutku. Sodnica, rafinirana, strastna ženska, ki ne mara še dati slovesa mladosti in ki išče vedno ljubezni, je prava fotografija malomestnega življenja. Nedorodno koketira, se dolgočasi in živi tja v en dan, včasih malo pointrigira, a vedno hoče biti prva. In ta ženska je pridobila zase Ribnika, četudi samo za kratek čas. In iz neizkušenega kaplana je postal mož, — otrešel se je žametnih rok svoje tete in uvidel, da je ljubezen prav za prav lepa, a ne prva in neizogibna življenjska potreba moža. Razni nazori glavnih oseb so več ali manj pisateljevo osebno prepričanje, in priznati mu moramo, da ga ni z neveščim peresom podal svojim bralecem.

Nad vsem, sicer jako malim dejanjem v romanu in nad filozofijo pa plava pečat hudournika ali pa temna noč, ki je prehitela popotnika sredi gozda. Nekako tesno je ozadje, stiska nam srce in z grozo beremo klic nesrečneža, ki je prikovan v to samoto: „Samo voz, da bi pridrdral mimo njegovega okna, pa bi bilo že nekaj“ (str. 36). Ali ni ta samota simbol celibata?! — Dr. Šorli nam tega prenese-nega pomena sicer nikjer niti omenil ni, a mislim, da se ne varam, če pravim, da stavek „A tako ne vem, kaj naj storim, in zato gnijem počasi v svoji sobi, in duša mi prihaja vsak dan bolj lena in mlačna“ — (str. 39) ne cika samo na lokalno samoto, ampak tudi na samoto celibata.

Kot nekak poziv „kvišku, kvišku“ se bere „Pot za razpotjem,“ lepa knjiga, ki riše vsakdanjost, a nas povzdiguje iz nje visoko, tako da je naše srce veselo, ko pridemo do konca. Nič indignacije, nič „morda bi bilo bolje tako ali tako“, — umotvor je tak, da čitatelj drugega završetka niti v mislih ne pripušča. To je najboljšo izpričevalo za kvaliteto dela. — Nobene nedoslednosti — lep slog — in življenje brez stokanja in jokanja — življenje mož, kakoršni žive, od mesa in kosti, brez šminke. Odkritosrčno mnenje v lep, umetniški obliki, kakor ga je podal dr. Šorli v tem svojem romanu, čuje vsak poštenjak rad in roko na srce, potrebne so besede župnikove: „Le če ste dosegli ono popolno ljubezen do dela, ste dosegli vse, kar more človek doseči v tej solzni dolini.“

Adolf Robida.

Tolstoj L. N.: Moč teme. Prevela iz ruščine Minka Govekarjeva. „Prevod iz svetovne književnosti“ III. zv. Založila in izdala „Slovenska Matica“, natisnili J. Blasnikovi nasledniki. V Ljubljani 1907. Vsebina: 1. Minka Govekarjeva: Lev Nikolajevič Tolstoj, življenjepis (s sliko Tolstega iz poslednje dobe). — 2. Moč teme, drama v petih dejanjih. Str. 118. — „Slovenska Matica“ je izdajala že od nekdanj prevoze iz svetovne literature bodisi v „Letopisu“, bodisi v „Zabavni knjižnici“. Tako je izdala n. pr. Kraszewskega roman „Koča za vasjo“, Dostojevskega roman „Mrtve duše“, Turgenjeva „Lovčeve zapiske“, Sienkiewiczza „Z ognjem in mečem“, Gogolja „Taras Bulba“ ter Shakespearja dram „Beneški trgovec“ in „Kralj Lear“. Zadnja tri leta izdaja redno posebno knjigo: „Prevodi iz svetovne književ-

nosti“, ki je namenjena predvsem slovanski literaturi. Obžalujemo, da ima šele ta III. zvezek tudi kratek, informativen življenjepis avtorja, čegar delo se hkratu podaja publikii; zgoditi bi se bilo moralo to že prej pri vsakem prvem večjem prevodu dela kakega pisatelja. Saj je vendar čudno, da n. pr. nimamo še življenja Shakespearjeva, dasi imamo že več njegovih dram v prevodu. Kakor pa razvidimo iz književnega programa „Slov. Mat.“, dobi poslej vsak prevod v tej knjigi vsaj kratek obris pisateljevega življenja, kar je za razumevanje dotičnega dela vselej koristno, večkrat celo neobhodno potrebno. Vsak prevod bodi predvsem resničen prevod, t. j. ne mešanica slovenščine in ruščine, slovenščine in poljščine, slovenščine in češčine ali slovenščine in hrvaščine. V tem oziru mnogokateri slovanski prevod ne zadošča ter bi potreboval kar celega slovarčka tujih besed v prevodnem tekstu. Taki prevodi so le $\frac{2}{3}$ ali $\frac{1}{4}$ prevoda, $\frac{1}{3}$ ali $\frac{1}{4}$ pa so ostali kar originali. Zato pa so publikii neužitni ter se malo čitajo. Druga zahteva dobrega prevoda je, da bodi slog slovenski in jezik obrušen, torej jezikovno tako uglajen in lep, kakor bi imeli pred sabo domač izvornik. Tudi v tem oziru imamo še malo dobrih prevodov; večinoma se pač pretresno držé originala, vsled česar se čita prevod okorno, nenaravno in krotovičasto. Tretja zahteva pa je, da je prevod izvršen iz prve roke, t. j. po originalu, ne pa po kakem drugem prevodu. V tem oziru imamo pač največ pritožb, kar obžalujemo zlasti glede prevodov Shakespearovih dram, ki so se (z edino izjemo „Kralja Leara“) izvrševali kar po nemških prevodih, pri čemer so se n. pr. izpustili prologi ali pa kar cele strani stihov. Minka Govekarjeva je vsem trem navedenim zahtevam dobrega prevoda zadostila docela. Njen prevod Tolstega drame je resnično slovenski, čita se gladko in opiljeno, slog in jezik sta narodna brez ruskih vstavkov ter je prevod izvršen skrbno in točno po izvorniku. S tem seveda še nismo rekli, da je ta prevod nad vse vzoren in da bi se to ali ono mesto ne dalo prevesti še bolje, še lepše. Idealnega prevoda sploh ni ali vsaj takega ne, da bi si ta ali oni kritik ne želel tega ali onega mesta drugače prevedenega. Nemci imajo n. pr. že celo vrsto izbornih prevodov Shakespearjevih in Ibsenovih del, pa vendar se izdajajo vedno novi prevodi istih del. Gotovo je ta prvi slovenski prevod Tolstega največje drame dober in samo želiti je, da bi bil drugi slovenski prevod „Moči teme“ še popolnejši. Ta ruska drama namreč ni delo, ki se da prevajati za zabavo po dobrem obedu, saj je v jezikovnem in stilističnem, pa tudi smiselnem oziru prav trd oreh, ki ga je možno izluščiti le z največjo vestnostjo in skrbnostjo. Primerjal sem z našim slovenskim prevodom dva nemška prevoda te drame: H. Stümckeja v Reclamovi „Universal-Bibliothek“ (4133, in A. Scholza (Steinitz, Berlin), in konstatujem, da je slovenski prevod med njimi najvestnejši. Nemška prevajalca sta na marsikaterem mestu tekst Tolstega krajšala ali celo izpuščala, česar slovenska prevajalka ni nikjer storila; tupa-tam pa je nemški prevod toli površen, da je podana jedva smisel originala, česar naši prevajalki ne morem nikjer očitati. Povsem odobravam tudi trud prevajalkin, da je razne brutalne in mrzko trivijalne izraze prevela s slovenskimi pojmi najmanjše surovosti. Kdor pozna izvornik, — večina naših kritikov ga pa ne pozna, — ve, da ima ruska narodna govornica v tem oziru prav hude primere! Biografska skica pred prevodom sega do zadnjih let in svojemu namenu povsem zadošča; seveda za popolno biografijo in temeljito študijo bi pač ne zadoščali niti dve celi taki knjigi. Skica je pisana popularno, z živo ljubeznijo in zanimivo; kdor hoče Tolstega študirati natančneje, naj čita njegova dela ter naj se zatopi v študije, ki jih navaja prevajalka na

str. 23! Mi le želimo, da bi „Slov. Mat.“ izdala še več takih prevodov svojim članom, prevajalki pa čestitamo k njenemu poštenemu in skromnemu delovanju. Doslej nam je podala dve lepi knjigi iz rusčine: „Ruska moderna“ in „Moč teme“; naj se ne briga za kritikune ter naj nam kmalu poda še tretjo knjigo iz prve svetovne književnosti — ruske!

Fr. Ks. T—ič.

Kristan Etbin: „Ljubislava“. Drama v petih dejanjih. V Ljubljani 1907. Založil L. Schwentner. Cena broš. knjigi 2 K, elegantno vezani 3 K 20 h. Str. 117. Ta drama v stihih se je igrala v Ljubljani v sezoni 1905/6. Dejanje se vrši sredi VIII. veka v Korotanu ob Vrbskem jezeru, v Trebnji (Trebinia) in pred Maksimilianovem gradom. Vsebina mu je boj prodirajočega nemškega katoličanstva s slovanskim poganstvom ter je torej sorodna Prešernovemu „Krstu pri Savici“, Jurčič-Levstikovemu „Tugomeru“ in Aškerčevemu „Knezu Volkonu“. V središču stoji idealno dekletce 18 let, Ljubislava, fantastka hude historije, z vizijami, „svečenica“ kakoršna je bila Bogumila Črtomirova. Ljubislava, hči staroste, ljubi Milorada ter daruje v svetem logu bogovom.

da med Slovane pride benediktinec Winimund, odposlanec solnograškega vladike, ter zbudi v plemeniti Ljubislavi najprej dvome v očetovo vero ter jo končno pridobi za načela Krista. Winimundov spremljevalec, bojeviti in strastni Gottwalde pa hoče Ljuboslavo za ženo. Slovenci najprej odslové nemška odposlanca ter ju odpravijo preko meje; toda Gottwalde, gnan od ljubavne strasti, se vrne ter hoče odvesti Ljuboslavo siloma. Slovenci Nemca zapro, a Ljubislava ju izpusti in spremi na varno. Kmalu pa se vrne Nemca s celo vojsko; Slovenci jo premagajo pri Frezni, a Nemci dobe pomoč in knez Otilon pripelje še večje trume. Nekaj slovenskih velmož se pokristjani in prestopi v vrste sovragov. Bistromir pa se ne uda ter začne krvav boj iznova: prva žrtev je Ljubislava, ki jo zabode v blazni strasti maščevalni Gottwalde. Rogovi zatrobijo, hrup, žvenket orožja — boj —: zastor pade, da pokrije slovensko tragedijo. Kristan je ustvaril tu resnično lepo literarno dramo izbranega jezika in mnogo pesniško vznešenih mest velikega deklamatorskega dojma. Dejanje je logično razpredeno ter se v dramatskem oziru odlikuje z efektnimi prizori in poetsko ubranostjo. Značaji so vobče risani dosledno in jasno, in tudi Ljubislava, nekaka Jeanne d'Arc, je resnična ženska iz mesa in krvi vzlic vsemu idealizovanju in vzlic eksaltiranosti. Izvrstno risan tip je Winimund, brez karikiranja; a tudi ostali značaji so dokaj realni, dasi govore morda tupatam preveč in previsoko. Vsekakor smo prav veseli tega lepega dela iz maloznane preteklosti svoje nezapisane zgodovine ter zato dramo priporočamo prijateljem poezije.

† **Flegerič Božidar.** V Vodrancih na Štajarskem, v svoji rojstni vasi, je 9. junija t. l. umrl v svojem 66. letu slovenski pesnik Božidar Flegerič. Pokojnik je dovršil gimnazijo v Mariboru in Varaždinu ter študiral na graškem vseučilišču klasično in slovensko filologijo, bil je profesor v Oseku, končno pa ubog popotnik brez lastne strehe in skoraj brez kruha. Siromak se je bil zanemaril in udal alkoholu. Svoje pesmi je Flegerič začel objavljati že v „Glasniku“ l. 1866. Kakor rojak Stanko Vraz, je opeval Flegerič najrajši svojo lepo domovino, ljubeč sosednjo Hrvatsko in njeno slovstvo. Klasična panonsko-slovenska tla, ki so rodila Miklošiča, Vraza, Cafa, Raiča, Trstenjaka Dav., Murka i. dr., je opeval Flegerič v „Medjimurskih izdihljajih“ („Zora“ 1874), „Domačih Glasovih“ in „Domačinkah“ („Zora“ 1874 in 75). Opeval je junaške Srbe in Hrvate („Zora“ 1876), svoje osebne prijatelje in zaslužne može (Bož. Raiča, dr. Al. Gregoriča, Sporna i. dr.) ter je spisal nekaj životopisov (Štef.

Modrijanka, dr. Štef. Kočevarja i. dr.). Za „Kres“ in „Slovanski Svet“ je pisal razne elegije v distihih. Nazadnje je živel kakor deseti brat, dasi je bil doma v latinski, italjanski, hrvaški in slovenski literaturi. Pod jeruzalemskim hribom blizu hrvatske meje je našel svoj mir.

UMETNOST.

Magolič Srečko, znani naš ilustrator, čegar pokrajinske slike je „Slovan“ prinesel že v raznovrstnih posnetkih, je razstavil te dni v izložbi Drag. Hribarjeve knjigo-tržnice zopet novo oljnato sliko, predstavljajočo takomenovani „Pasji brod“ za kolezijskim kopališčem. Slika nam predočuje partijo iz našega mestnega gozda. Slikovito porazvrščena skupina vitkodebelnih jelš stoji na desnem in levem bregu temnozeleno Gradaščice. Naravno skrivljene veje raztezajo lahka svoja krila nad vodo z zelenim listjem, ki ga obseva zlata svetloba poletnega solnca. Po tleh se razprostira preproga bujnorasle senožeti, kjer skačejo v ozadju iz kopeli prihajajoči dečki, katerih eden sedi na sprednji brežini imenovanega potoka. Ta idilsko dražestni prizor gozdne loke je naslikan povsem naravno, mirno in neprisljano, brez vsakoršnega umetničenja in lepitičenja. Barve so toli vedre in prozorne ter toli nežno in mehko na platno prenešene, da človek meni, da gleda tu živo naravo pred seboj, ne pa nje umetnega posnetka. Posebno listje po jelšjih vejah je rosnatosveže in sočnozeleno. Kristalnoveder je temnobojni kolorit Gradaščice, v kateri se zrcalijo siva, svetloobsevna debela na onstranskem bregu rastočih jelš. Pokrajinskemu ozodlju primerno je naslikano jasnovišnjevo podnebje, tako da izraža vsa slika mirno razpoložje samotne obvodne idile.

Magolič, samouk v pravem pomenu besede, proizvaja svoja slikarska dela povsem samostojno, ne da bi bil pripadal tej ali oni struji modernega slikarstva. Pri slikanju se ne poslužuje tiste rožene slikarske lopatice, da bi ž njo ometaval platno s plastičnimi barvami, kakor kakšen zidar rustikalni podzidek hiše, ampak nam predstavlja pokrajinske obraze z enostavnimi sredstvi lahkotnega kolorita. Takisto se Magolič ne ugablja v tajnostne eksperimentacije z osvetljavo mističnih „clair-obscurnih“ simbolov, temveč ljubi jasnosojni, podnevni „plein-air“, ob katerem posnema sujete neposredno po naravi. V zasledovanju slikovitih pokrajinskih vedut in prizorov ima samoučni Magolič več naravnega instinkta in slikarskega pogleda, negoli marsikakšen akademiški naobražen umetnik-slikar. Akademiška izobrazba sploh nič ne dokazuje, ako človek ni poklican umetnik po prirojeni nadarjenosti. Saj marsikak slaven umetnik ni pohajal visoke akademiške šole, in vendar nam je ustvaril nesmrtno umotvore! N. pr. ogrski Mihael Munkaczy, hrvaški Vlaho Bukovac, nemški Adolf Menzel in italijanski Giovanni Segantini, da ne govorimo o prejšnjih umetnikih — vsi ti sloveči novejši slikarji so bili večinoma samouki. V tem pogledu je pisal svetovnoznan A. Menzel svojemu življenjepiscu Fried. Spechtu naslednje podatke o svojem akademičnem izobraževanju: „Okoliščine takratnega časa in osebne razmere so provzročile, da nisem postal deležen rednega šolskega pouka. Obiskoval sem okoli pol leta in to še le v jako nezadržnem redu razred za risanje po sadrovih vzorcih na berolinski akademiji. Pozneje so mi to mojo takozvano „divjerastlost“ zaračunjali za veliko srečo.“

Srečko Magolič je prišel do slikarstva prav po enostavnem naključju. Nekdo mu je bil namreč zastavil barve za slikanje v olju. To ga je napotilo, da je poizkusil slikati pokrajinske prizore in sicer kar po naravi. Prvi svoj

poizkus je pokazal g. dr. Josipu Vošnjaku. Ta ga je pohvalil ter kupil dotično škico, kar je mladega Magoliča vzpodbudilo za nadaljnje poizkuse v slikarstvu. Magolič je posetil umetniške razstave: na Dunaju večkrat, potem lani v Milanu, v Curihu, v Draždanih, letos pa v Monakovem. To je njegova najboljša „akademija“!

G. Magolič je tekom let naslikal že toliko podob iz ljubljanske okolice, da zasluži prav posebnega zanimanja Ljubljančanov, katerih lepo ožjo domovino je proslavil s tolikih strani, kakor še nihče drug. Magolič vztrajno napreduje, ker se neprestano izpopolnjuje v svoji umetnosti s tem, da jako marljivo slika in vneto eksperimentuje ter obenem skrbno zasleduje razvijanje slikarske umetnosti.

V. H—z.

Repč Alojzij: Portretni kip. V Schwentnerjevi izložbi smo videli res izboren portretni kip iz mramorja, umetniško delo preskromnega našega kiparja Repiča, ki vidno napreduje. Kip je prava umetniška portretna študija polna življenja, eksaktne podobnosti originala ter popolne tehnične dovršenosti.

Zajc Ivan: Plaketa. Isti knjigotržec je izložil posrebreno plaketo, ki kaže alegorijo: Slovenija izroča venec zmage češkemu Sokolstvu. Plaketa je prav lično kiparsko delo, ki v polni meri ustreza namenu. Nadejamo se, da se je naš kipar Zajc v Parizu v svoji težki umetnosti še izpopolnil.

NAŠE SLIKE.

Engelmüller Ferdinand: Za mestom. (Umet. priloga v treh barvah.) Slikar je bil rojen l. 1867 v Pragi ter je bil učenec prof. Jul. Mafaka na slikarski akademiji v Pragi. Danes ima umetnik svojo lastno šolo za mlade slikarje v Pragi ter je član „Jednosta vystavných umělců“ v Pragi, ki prireja opetovane umetniške razstave. Engelmüller je eden izmed najodličnejših čeških krajinarjev, umetnik prve vrste med Slovani. — **Koželj Anton: Pred poroko.** (Umet. priloga.) Slovenski slikar, rodom iz Kamnika, učitelj risanja, je po svojih izvrstnih delih dobro znan v svoji domovini. Naša slika kaže prizor v slovenski hiši pred poroko. — **Vrh Triglava.** — **Vintgar.** — **Ob Bohinjskem jezeru.** — Krasna naša Gorenjska se odpira prometu tujcev po zaslugi deželne zveze za pospeševanje prometa tujcev. Že doslej smo prinesli več slik iz svoje domovine. — **Ivan Tišov: Bogočastje.** Alegorija. — V današnjem zvezku prinašamo odličen umotvor hrvatskega slikarja Tišova, umotvor izredne cene, ki ga je srbski pokojni založnik slik Peter Nikolić v Zagrebu dal tudi razmnožiti ter se slika pravkar ponuja tudi Slovincem v nakup. Ker se pa umetnik ne spoznava le po dovršenem delu, nego tudi po študijah za take umotvore, prinašamo poleg dovršene alegorije „Bogočastje“ tudi vrsto obrisov in študij, po katerih more gledalec videti, kako take slike z osebami v raznih pozah in v različnih oblekah sploh nastajajo in kako se porajajo izpod umetnikove roke. Slikar namreč ne slika oseb na platno takoj v določenem držanju telesa in z vso obleko ter z vsemi rekviziti, nego se ideja šele polagoma razvija ter dobiva poleg jedra tudi postranske detajle, pri čemer se obseg slike izpreminja, vedno bolj popolnjuje in dovršuje. Tako odpade marsikaj, a tudi priraste, stopi v ozadje ali dobi večjo važnost. Figure se obrnejo drugače,

sklonijo se, ali se dvignejo; skratka: od prvotne ideje do končne izvedbe se izvrši dolg in velik, jako zanimiv proces. Osebe na taki sliki vsak pravi umetnik naslika ali nariše najprej gole, t. j. ustvari a k t, kateremu da tako držanje udov in tak izraz v obličju, kakor ju hoče imeti na sliki. Slikanje akta je potrebno zaradi anatomske pravilnosti telesa in njegovega gibanja oziroma stanja. Goli akt potem slikar drapira ali obleče, pri čemur mora paziti na naravnost gub, sence ali barve oziroma tona. Seveda napravi slikar več takih študij, zakaj z vsako ni zadovoljen in marsikaj mora še zavreči in premeniti, predno more študijo odobriti. Šele ko je s študijami za vse figure, rekvizite, pohišstvo i. dr. docela gotov, se more lotiti izvrševanja prave slike, pri čemer preslikuje napravljene študije ter jih združuje v celotnost. Mnogi slikarji pa delajo le prvotne obrise celotne slike ter izgotavljajo študije; končno slikanje, t. j. prenašanje definitivnih študij na sliko pa prepuščajo svojim najnadarjenjšim učencem. — Le končno redakcijo in revizijo — ako smemo rabiti literaturno prisposodbo — izvršujejo še sami. Tako n. pr. je delal Munkaczy, po čegar študijah je slikal zanj naš Juri Šubić, tako je delal tudi Makart in delajo še danes razni umetniki. Vesten umetnik pa izvršuje na svojem delu sam vse od prvega osnutka do končne izvršitve. Tak vesten umetnik je Hrvat Ivan Tišov. Na naših študijah za **pojoča angelja** vidi gledalec vse tri študije umetnikovega ustvarjenja: najprej goli akt, nato oblečeni figur i, a še brez plašča in brez perotnic, in končno **angelja** na sliki. Seveda leži med posameznimi študijami še več drugih študij z malimi, a važnimi izpremembami. Pri aktu otrokovem — **za Jezuščka** — je dobila leva, še nedovršena roka na končni sliki drugačen zgib, in desna, takisto nedorisana noga se na sliki izgublja v materinem naročju. Študija za **Marijo** je očitno izvršena po mladi Hrvatci v narodni noši; roki sta nedovršeni in glava je na končni sliki obrnjena nekoliko na desno. Iz tega je razvidno, koliko mučnega, dolgotrajnega in tudi dragega dela ima umetnik, predno more končno dovršiti tako sliko z mnogimi osebami v špecijalnih, historičnih ali ceremonijalnih oblekah, v posebnem okolišju in z rekviziti (instrumenti, orožjem i. dr.) Slikar mora plačati ne le napeto platno, barve in čopiče, nego tudi modele, katerih v malih mestih — n. pr. v Ljubljani! — sploh ne dobi, dalje obleke, orožje, instrumente, pohišstvo i. dr., za kar vse mora delati prav tako mnogovrstne študije, kakor za osebe. Da se torej loti umetnik take slike, je treba, da je za daljšo dobo brez življenskih skrbi in da ima mnogo gnotnih sredstev. Zato pa Slovenci nimamo doslej nobenih velikih slik z mnogimi osebami, izvzemši naročeni dve večji sliki Jos. Germa in Iv. Kobilčeve v posvetovalnici obč. sveta ljubljanskega — Ivan Tišov se je narodil l. 1870 v Vuci kraj Djakova v siromašni kmetiški hiši. Dovršivši 4 razrede obrtne šole v Zagrebu, je odšel s podporo deželne vlade na obrtno šolo avstrijskega muzeja na Dunaj, kjer je dovršil svoje slikarske nauke z odliko. Nato je prepotoval gornjo Italijo in študiral ital. klasike. Potem je deloval več let v atelijejih monakovskih mojstrov. Ko se je nastanil v Zagrebu, je prišel v družbo modernih tovarišev: Medovića, Ivekovića, Čikoša in kiparja Frangeša, ki so imeli v isti hiši svoje atelijeje, zgrajene jim od deželne vlade hrvatske. Tu je ustvaril in še ustvarja velike umotvore v čast sebi in jugoslovanske umetnosti. — **Cetinje** (fot.).